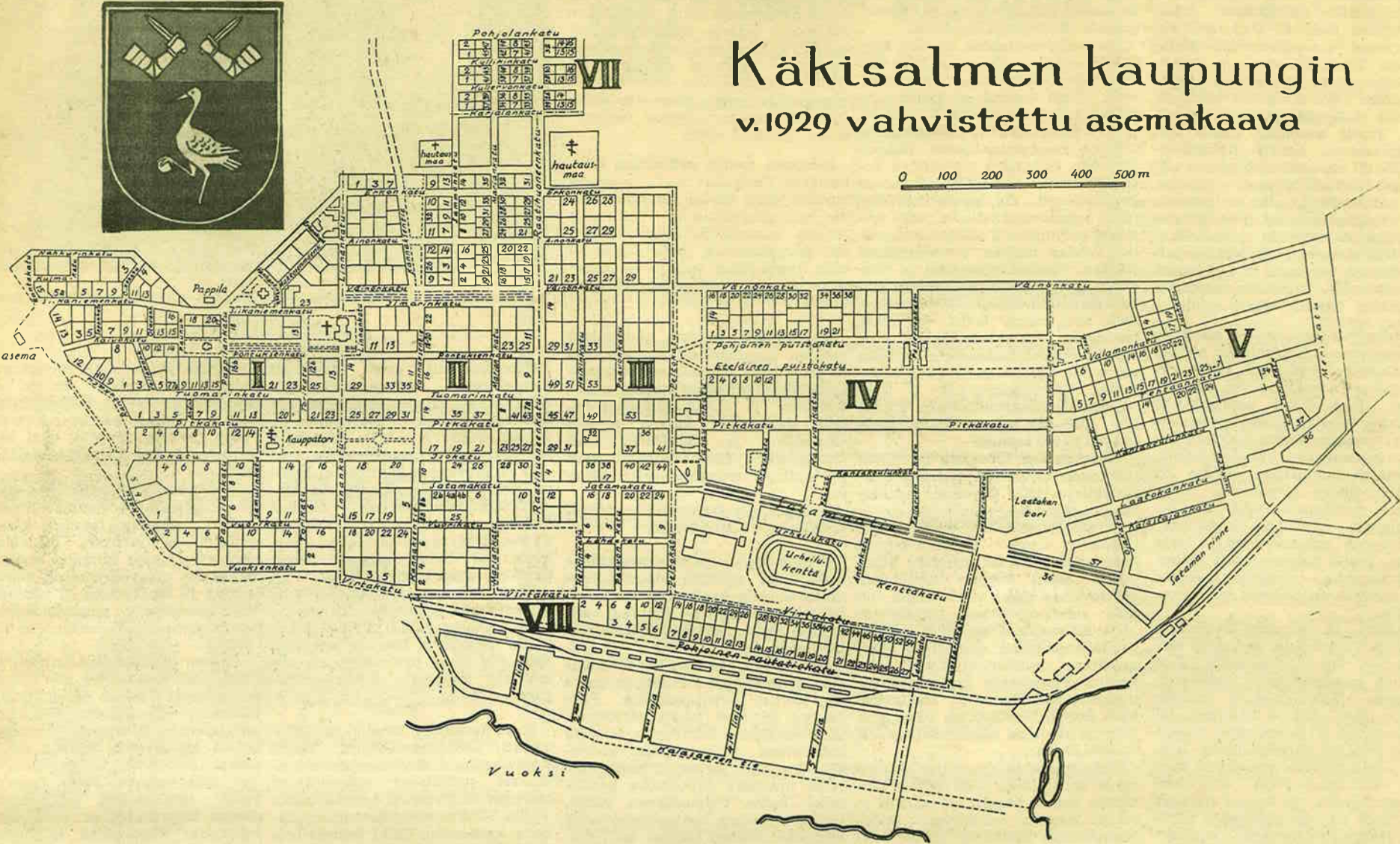

Pitäjä pitäjältä

KÄKISALMI

Käkisalmen kaupungin v.1929 vahvistettu asemakaava

0 100 200 300 400 500 m

Käkisalmen kohtalonvaiheita kuudelta vuosisadalta

Käkisalmen historia liittyy linnan historiaan ulottuen 1200-luvulle.

Alkuaan lienee paikalla ollut esihistoriallinen kylälinna Suomenveden pohjasta Laatokkaan ulottuvan tärkeän vesireitin itäisenä päätepisteenä. Kylän varhaisin nimi oli Karjola, venäjäksi Karela, joka voidaan lukea joko Karjola tai mahdollisesti Karjala.

Kylällä on ilmeisesti ollut merkitystä kauppapaikkana ja sellaisena siitä tuli Venäjän ja Ruotsin riidanahe.

Karjalan heimon itsenäisyys näyttää kestäneen 1200-luvun lopulle, jolloin se oli liitossa Novgorodin kanssa Kolmannen ristiretken perästä 1294 ruotsalainen sotajoukko valtasi linnan, josta karjalaiset tällöin lienevät käyttäneet nimeä Käkisalmi, sillä ruotsalaisten valloittajain käyttämä nimi Kexholm on ilmeisen väännös suomalaisesta nimestä. Jo seuraavana vuonna novgorodilaiset valtasivat linnan takaisin. V. 1310 novgorodilaiset hävittivät linnan suojaan syntyneen kaupungin ja rakensivat uuden. Neljä vuotta myöhemmin karjalaiset, joiden suhteet Novgorodiin olivat katkenneet, valtasivat linnan venäläisiltä, mutta kun he eivät jaksaneet pitää sitä hallussaan omin voimin, kutsuivat he ruotsalaisia avukseen. Novgorodilaiset saivat kuitenkin linnan haltuunsa ja rankaisivat ankarasti karjalaisia kapi-noitsijoita.

Vuosi 1314 merkitsi linnan joutumista lähes kolmeksi vuosisadaksi venäläisten haltuun ja siitä tuli etuvarustus länteen päin. Karjalaisia jäi asumaan Käkisalmeen ja sen ympäristöön milloin vapaampaa, milloin sorrettumpaa elämää. Ruotsalaiset yrittivät vuosina 1322 ja 1348 valloittaa linnan takaisin kuitenkin onnistumatta. V. 1411 he saivat linnan haltuunsa, mutta vain lyhyeksi ajaksi.

V. 1360 tulipalo hävitti linnan lähes perusteellisesti, mutta neljä vuotta myöhemmin novgorodilaiset olivat rakentaneet uuden linnan, jonka keskeisenä osana oli ampu-marellilla varustettu torni. Monien muutosten jälkeen tämä torni on perusosiltaan sama kuin tänäkin päivänä.

Ruotsalaiset rakentamassa

1500-luvun viimeisille kymmenille asti Käkisalmi sai elää jokseenkin rauhassa, kunnes Pontus de la Gardie ryhtyi marraskuussa 1580 suurine joukkoineen piirtämään Käkisalmea ja sai linnan antautumaan.

Valtauksen jälkeen ruotsalaiset ryhtyivät vahvistamaan linnaa rakentamalla sen ympärille kiviset muurit, jotka vieläkin ovat nähtävissä. Rakentamista jatkui aina vuoteen 1597, jolloin linna valtioden välisen sopimuksen mukaisesti oli luovutettava jälleen venäläisille. Nämä jatkoivat linnan rakentamista ja siitä tuli niin luja, että Jaakko de la Gardie ruotsalais-suomalaisine joukkoineen sai linnan haltuunsa vasta puoli vuotta kestäneen piirityksen jälkeen. 1600-luvun puolivälissä venäläiset jälleen yrittivät valloittaa linnan ja olivat vähällä saadaakin sen haltuunsa parin sadan miehen vahvuiselta puolustusjoukolta.

Tämän piirityksen perästä sai Käkisalmi olla rauhassa puolen vuosisadan, kunnes se Suuren pohjansodan kohtalokkaissa vaiheissa taas joutui venäläisten sotilaallisen huomion kohteeksi, kun Pietari Suuri Nevan suulle rakentamansa uuden pääkaupungin turvaamiseksi lännen suunnalta tahtoi valloittaa Viipurin ja Käkisalmen. V. 1710 nämä molemmat linnoitukset joutuivat venäläisille.

Käkisalmea kohtasi perusteellinen häviö

Vielä kymmenen vuotta Uudenkaupungin rauhan (1721) jälkeen Käkisalmen henkikirjoissa oli vain 30 miestä ja 15 naista.

Rajan siirrettyä Kymiin oli Käkisalmi rajalinnana menettänyt merkityksensä, samoin kaupunkina, sillä sen asioiden hoito jäi maaseudun viranomaisille. Vasta 1800 Käkisalmi sai oman raastuvan. Tällöin sen asukasluku oli vain 400 henkeä.

Rauhallista kehitystä

Vasta sen jälkeen, kun Vanha-Suomi v. 1812 oli liitetty muuhun Suomeen alkoi Käkisalmissa rauhallisen, mutta perin hitaan kehityksen aika. Kovia kokenut kaupunki sai seuraavinkin vuosikymmeninä kokea kovia takaiskuja. Niinpä 1856 avattu Saimaan kanava merkitsi Käkisalmeelle laajoja menetyksiä kauppa-alueestaan. Seuraavana vuonna tapahtunut Vuoksen lasku vei kaupungin vieritke virtaavan mahtavan virran melkein kuiville ja niin menetettiin tuottoisa lohenkalustuspaikka ja kaupungin Laatokan satama mataloitui vaikeakulkuisiksi. Samaan aikaan Käkisalmi menetti myös silloin suurimman tulolähteen, viinanmyynnin vuokraoikeuden. Asukasluku, joka v. 1840 oli 1413 henkeä, laski v. 1860 mennessä 1181 henkeen.

Sivistyksellisten olojen kohottaminen, satamien uudistaminen, ja kaupungin yhdistäminen maan

rautatieverkkoon olivat keskeisimpiä kysymyksiä kaupungin hallinnossa. Kaupungin elämän elvyttämistoimenpiteisiin kuului myös kylpylaitoshanke, joka toteutui 1896 antaen kaupunkikuvaa kesäisin oleellisen ulkonaisen leiman suureksi osaksi venäläisine kylpyvierineen, mutta taloudellisesti kannattavaa yritystä ei kylpylaitoksesta koskaan tullut. Sen toiminta lopetettiin muukalaisten kylpyvieraiden lähdeä 1917 ja Pietarin laivaliikenteen päättyessä. Rautatie saatiin vakinaiselle liikenteelle v. 1919 ja se oli merkittävin tulos niistä elvyttämishankkeista, joihin kaupunki oli ryhtynyt ennen itsenäisyyden aikaa.

Seuraava taloudellisesti merkittävä tapahtuma oli saksalaisen

Waldhofin selluloosatehtaan rakentaminen

Käkisalmeen. Sen vaikutuksesta kaupungin asukasluku kaksinkertaistui, ja suuren teollisuuslaitoksen vaikutus säteili monin tavoin kaupungin elämään ja kaus sen rajojen ulkopuolelle.

Varuskuntakaupunki

Vielä selvemmin ja näkyvämmiin Käkisalmen kaupunkikuvassa näkyi varuskunnan vaikutus. Olihan karsimialue aivan siviiliasutuksen kyljessä Uudenlinnan upeassa puistomaisemassa, Vuoksen vetten partaalla. Nurkkakuntaisen ylpeästi käkisalmealaisilla oli tapana sanoa sitä »pohjoismaiden kauneimmaksi karsimialueeksi».

Käkisalmi pysyi kasvustaan huolimatta tyypillisenä pikkukaupunkina idyllinä tuhoonsa saakka. »Omenankukkain kaupunki» jäi maaliskuun puolivälissä 1940 lumisena, pommitusten runtelemana ja autiona lähtijän muistikuvii.

Ne, jotka elokuussa 1941 palasivat, näkivät kaupungin maan tasalle palaneena. Vain toria ympäröivät kivitallot enemmän tai vähemmän raunioituneina olivat pystyssä — lisäksi muutamia puisia rakennuksia jäänyt kuin näytteeksi.

Kesän 1944 kallistuessa syksyyn ja toisen lähdön ollessa edessä, jäi entisten raunioille rakennettuja kohteja sinne — oliko niitä kymmeniä. — JK.

Vanhoja tuttuja rakennuksia torin laidalla.

Prizérsk - entinen Käkisalmi

Neuvostoliittolaista kuvausta jälleenrakennetusta kaupungista

Venääläisten viime sodan jälkeen rakentama Käkisalmea, jonka nykyinen nimi on Prizérsk, kuvataan samannimisessä kirjassa. Tämä 123 sivuinen, taskukokoinen teos on painettu Leninigradissa 1960, joten sen esittämät tiedot eivät siis ole aivan tuoreita, mutta uskomme niiden silti kiinnostavan entisiä Käkisalmlaisia. Ei ole ollut mahdollista selvittää kaikkia kirjassa mainittuja paikannimiä, jotka on muutettu venäjän kieliiksi. Seosteemme lopussa on kuitenkin kymmenkunta Käkisalmen ja lähipitäjän paikannimeä entisessä ja nykyisessä muodossaan. Prizérsk merkitsee »järvien lähellä oleva».

Prizérsk-kirjassa on otteittain suomentanut Käkisalmen yhteiskoulusta ylipäälliseksi tullut rva Elvi Nousiainen, o.s. Kauppinen, joka VR:n palveluksesta eläkkeelle siirryttyään on opettanut venäjän kieltä Lappeenrantaan lyseossa ja työväenopistossa. Karjalan kannaksen luonto on maallakillista. Varsinkin Prizérskin ympäristöt ovat kauniita. Kaupungin itäpuolella levittäytyy Vuoksi-joen runsasvetinen ja laaja suisto. Täältä aukeaa ihana maisema Laatokalle — maamme kaikkein suurimmalle ns. makean veden vesistöille.

Etelässä ja lännessä kaupunkia ympäröi Vuoksi-joen verkoston monilukuiset järvet. Jokaisella niistä on oma kauneutensa ja omalaatuisuutensa. Gusenoje-järvi (Hanhijärvi), joka sijaitsee Laatokan lähellä olevan kyläneuvoston alueella, muistuttaa ääriiivoiltaan hahnen jättiläismäistä, venytettyä kaulaa. »Marmorijärvi» turistikeskuksen lähellä, on saanut nimensä siitä, että sen graniittipohja näyttää marmoripeitteiseltä. »Ostradnojärvi» (»lahduttava») samannimisen rautatieaseman lähellä erottautuu toisista runsasvetisyydellään ja ääriiivojensa pehmeydellä. Näin on kaikkialla Karjalan kannaksella. Suotta eivät turistit nimitäkään tätä paikkaa »Vaaleansinisten järvien seuduksi». Ei ole helppoa laskea yhteen Vuoksen jokiuoman monilukuisia, hajallaan olevia saaria-kaania. Kaikkiaan niitä on noin 600 ja melkein jokainen jokenkin erottautuu naapuristaan. Muutamat niistä ovat tiheän metsän peitossa, toiset esittäytyvät graniittikalioiden kummallisen näköisinä rökkiöinä, kolmannet ovat tulvaniittyjen tai matalien, tuiheiden pajukojen peittämät. Järvien ja tuiheiden havumetsien ympäröimänä Prizérsk on empimättä yksi Karjalan kannaksen kauneimmista kaupunkeista. Aivan Laatokka-järven rannalla, siellä missä joskus alukset kiinnitettiin laiturin, alukset jotka suuntasivat matkansa Valamon saarelle, nyt levittäytyvät selluloosatehtaan rakennukset; tehdas on yksi maan suurimmista. Vuoksen laskun suulla tehtaan mereen pistävän ankkurointilaiturin äärellä voi

usein nähdä Laatokan kyntäjiä, jotka tuovat puuraaka-ainetta Autonomisesta Neuvosto-Karjalasta.

P:n selluloosatehdas tuottaa korkeimman lajin selluloosaa, joka menee tekosilkkipankaan valmistukseen. Viime vuosina on tämän tuotantolaitoksen kapasiteetti huomattavasti laajentunut. Tehtaan kollektiivi on menestyksellisesti ottanut käyttöön teknologisen menettelyn automatisoinnin sulfidiselluloosan keittämisessä. On otettu käyttöön uusia kattila-agregatioita, jotka toimivat pölymäisellä hiilipolttolainella. Tehdas tuottaa vuorokaudessa 200 ton. viskoosiselluloosaa ja vuodessa n. 80 000 tonnia. Ei ole vaikea kuvitella kuinka merkityksellisiä ovat nämä luvut, jos ottaa huomioon, että pelkästään selluloosan vuorokausituotannosta voidaan valmistaa 1 500 000 metriä silkkipankasta.

Seitsenvuotissuunnitelman aikana (vv. 1959—65) selluloosan tuotanto kasvaa 88 000 tonniin.

Yksi tehtaan työsasto valmistaa tuotannon alkalisista jätteistä eristyslaattoja, joita käytetään asunorakennustyössä.

Suurta kunnioitusta sekä tehtaan työläisten että kaupunkilaisten keskuudessa nauttii nykyään eläkkeellä oleva Sergei Vasiljevitch Pokrovskij, joka vielä äskettäin oli eräs selluloosatehtaan johtohenkilöitä. Kuitenkin Pokrovskij on eläkkeellä ainoastaan »paperilla». Ammatiltaan insinööri-arkkitehti, hän kuuluu Prizérskin kaupunginneuvoston. Huolimatta 85 ikävuodestaan Sergei Vasiljevitch väsymättä ahertaa täyttämien edustajavelvoituuksista.

Selluloosatehtaan alueella on myös sprititehdas, joka antaa vuosittain satoja dekalitroja spritiä ja satoja tonneja rehuhiivaa. Selluloosatehtaan tuotannon jätteet ovat sen (spritin) valmistamisen raaka-ainetta.

Kaupungin vanhin teollisuuslaitos on saha, joka tuottaa korkealaatuisia sahatavaraa. Se lähtee Neuvostoliiton valtaville työmaille sekä kansandemokraattisille mailhin. V. 1957 saha tuotti yli suunnitelman 4 000 m³ sahatavaraa.

Viime vuosina sahalaitos on ruvennut valmistamaan puisia pakkauslaatikoita maamme useiden kaupunkien tilauksista. Tässä on paikallaan sanoa, että 19-sataluvulla laitoksella toimi yksi ainoa primitiivinen raamisaha kaupungin tarvetta tyydyttämässä.

Teollisuuteen nähden suuri merkitys on myöskin graniitin louhinnalla, jota harjoitetaan »Kuznetsovo» louhintasemalla; se sijaitsee kaupungin pohjoispuolella. Äskettäin eräs prikaati valmistasi laattoja yli 80 m³ suuruisesta mörkäläestä. Yksi näistä laatoista, suuruudeltaan 18 m³ — käytettiin S. M. Kirovin muistopatsaan jalustaan Pjatigorskissa. Prizérskin graniittista on pystytetty myöskin

V. I. Leninin muistopatsaan ja -kirstun Astrahadin. Tätä graniittia on suuressa määrin käytetty Leninigradin ja Moskovan metroissa sekä maamme muillakin rakennuksilla. Tätä nykyä Romanovien asutusalueella pystytetään uutta tehomekanisointua tehdasta sepelintuotantoa varten.

Kaikkein suurin paikallisen teollisuuden laajeneminen on maamekanisointitehdas, jonka tuotto menee maamme eri kaupunkien Prizérskin lähellä olevalle brigadonin (Parnä) asutusalueelle, jossa joskus on ollut Pernovskan reunoja — askettain sijoittui ravintoainekombinaatti.

Välttämättä kasvaa kaupungin autojen sijoituspaikkoja. Edelleen on järjestetty säännöllinen autoasutiedotus kolhoosien kesken: »Antikainen» ja »Dzerzinskii»-nimiset, sekä sovhoosien kesken nimillä »Melnikov» ja »Sudakov», sekä »Komintern», ynnä toistenkin kaupunkipiirien asutuskeskusten kanssa.

Kaupungissa linjurit liikennöivät kolmea vakinaista reittiä.

Prizérskin kalanistutustehtaan, joka sijaitsee »Motornojen» asutusalueella kehitetään uusia kalalajeja Laatokan ja Karjalan kannaksen järvien eläimistön rikastuttamiseksi.

Joka syksy pannaan konehaudontaan yli miljoona mätimunaa, jotka on koottu pyyntipaikoilta. Pääasiassa ne ovat lohen, järviorelin ja nieriälisen mätimunia. Mädistä kehittyneet kalanpoikaset päästetään keuhkilla järveen. Tehdas viljelee muitakin arvokkaita kalalajeja, kuten Peipusjärven silkkaa, Baikalin mullun kanssa risteytettyä »ripusia». Näiden kalojen mäti tuodaan Volhovin kalanistutustehtaalta. V. 1958 Prizérskin tehtaalla konehaudottiin muutamia miljoonia silkakalorien mätimunia. Prizérskin eläinlääkärin mielekkäintä työtä johtaa aikaisemmin mainittu turistikeskuksen lähellä oleva hankintatoimisto, joka sijaitsee »Jasnojen» (=selkeä, kirkas) asutusalueella.

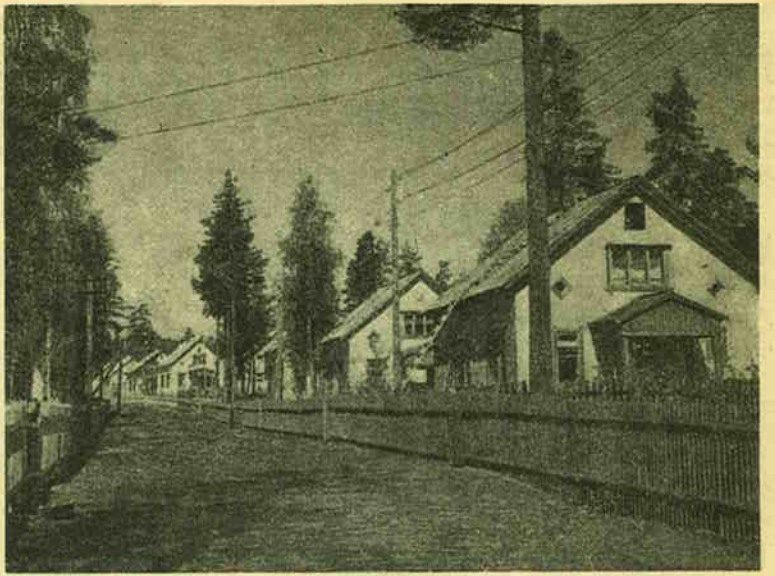
Täällä kasvatetaan ja hoidetaan hopea-mustahohtoisia kettuja. Tällaisia eläinlajin perustettu Prizérskin kaupunkialueen muutamia muihinkin kolhooseihin.

Prizérsk on Leninigradin alueen yksi maanviljelyspiirikeseuksista. Vuosien 1939—40 sodan — valkosuo- malaisien kanssa — loputtua Karjalan kannaksen paikallinen väestö pakkosiirrettiin Sisä-Suomeen. Prizérskin kaupunkipiiriin, kuten yleensä moniin muihin Karjalan kannaksen alueisiin nähden täytyi kaikki asuttaa uudelleen. Neuvostokansa sananmukaisesti muodosti kolhooseja ja sovhooseja »autiomaille» lukuunottamatta muutamia vanhoja siellä täällä olevia maatalojen rakennuksia. Neuvostohallitus antoi siirtolaisille suurta aineellista avustusta edullisilla ehdoilla antaessaan heille maatalouskoneita, karjaa, kylvösiementä. Tehtävän tulos — maatalouden jälleenrakentaminen Karjalan kannaksella oli lyhyessä ajassa ratkaistu. Lukuisille pienille maataloille syntyi valtavia kolhooseja ja sovhooseja, jotka varustettiin teknikan parhailla saavutuksilla.

Nyt Prizérskin kaupunkipiirissä lasketaan olevan 17 kolhoosia ja 5 sovhoosia sekä 2 kalanpyydys-artellia.

Nämä kolhoosit ovat uhrautuvalla työllään hankkineet itselleen oikeuden osallistua koko Neuvostoliiton edustavaan maatalousnäyttelyyn v. 1958.

Sitten sitten on Prizérskin ulkonäkö muuttunut aivan toisenlaiseksi. Siellä missä muutamia vuosia sitten oli vain autioita tontteja, nyt levittäytyy koristeittain asuintaloja.

Larionov katu ja Waldhofin rakentamisen aikoihin syntyneitä omakotiasutusta.

Huomattavasti ovat kasvaneet kunnallisen rakennustoiminnan määrärahat. Kun v. 1945 käytettiin asuinrakennusten pystyttämiseen 489.000 rupla v. 1957 käytettiin 1.811.000 rupla. Yksistään viime vuosina on luovutettu käyttöön n. 40 000 m² asuinhuoneiden lattiapinta-ala. — Rakentajan ammatti on kenties kaikkein arvossapidetyin nykyisessä Pr:ssa. Eikä se ole ihmeekään. Tokkopa voi ilman ylpeyttä puhua Pr:n rappariprikaatin työstä.

Viime vuosina on työläisten henkilökohtaisen työn tuloksena rakennettu 85 taloa — 3100 m² yleisiä asuioita. Nyt juuri lähenee loppuaan vielä 100 talon pystyttäminen; nämä talot kuuluvat yksityisomistajille...

Rautatieaseman lähellä on Prizérskin jokiliikennelaituri. Täältä kesäaikana matkustajamoottorilaukset suorittavat säännöllisesti matkoja Kuznetsovin asutusalueelle V, Ts, S.P.S:n turistikeskukseen Kirovin kolhoosiin. Näitä reittejä hoitaa kahdeksan moottoriveneä, joihin mahtuu 50—100 matkustajaa.

Nykyisin kaupungissa toimii 3 keskikouluasteista oppilaitosta, sisäoppilaitos, työläisnuorisokoulu ja keskkoulu; näitten lisäksi alkeiskoulu ja kaksi 7-vuotiskoulua. Kaikkein pienimpiä varten on 2 lastenseimeä ja 3 lastentarhaa. Rakennuksessa, missä ennen Suurta isänmaallista sotaa oli metsätieteiden opisto, on nyt maatalousmekanikkoin oppilaitos. Samanlainen koulu on myös Melnikovin asutusalueella.

Mäntymetsäkköön — lähellä kaupungin keskustaa — on rakennettu kaunis kaksikerroksinen talo; se on selluloosatehtaan työläisille omistettu kulttuuritalo. Prizérskin keskustassa on kaupungin kulttuuritalo, jonka näyttämölle vakinaisesti saapuvat Leninigradin konserttiyhdistyksen, paikallisteatteriden ja taiteenharrastajien kollektiivit.

Kaupungissa on neljä kirjastoa ja niiden lukijakuntaan kuuluu yli 5000 kaupunkilaista. Selluloosatehtaalta on lisäksi tekninen kirjasto. Prizérskissä ilmestyy viisi kertaa viikossa sanomalehti »Punainen tähti».

Prizérskin maallakillisen kauniit ympäristöt ja suotuisa ilmasto vetävät vuosittain lukuisia kesäviettäjiä ja turisteja puoleensa. Maamme kaikilta kulmilta matkustaa tänne neuvostoimaisia sairaanhoitoon ja lepäämään. Kesäaikaa ilma kaupungin ympäristössä on lämmentä pihkantuoksun kylästä.

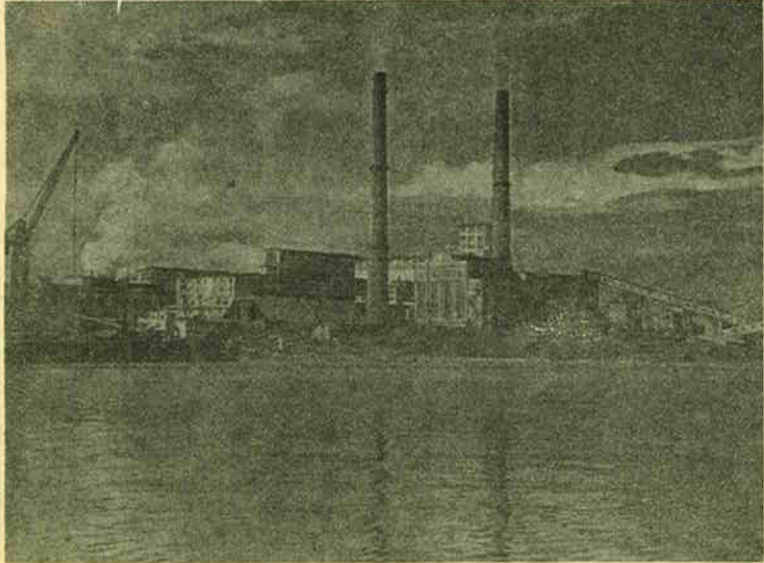
Alueen suurin parantola on Prizérskin sanatorio. Sen rakennukset ovat vanhan linnan lähellä Vuoksen rannalla (ent. S.J.R:n kasarmi-alue). Kolmen kilometrin päässä kaupungista etelään on lepokoti »Prizérsk». Sinne johtaa tie läpi mäntymetsän, jonka muodostavat jättiläispuu. Prizérskin alueen keskustassa on vielä kaksi lepokotia; Vapunpäivä ja Ruusu-huvila, jotka molemmat ovat Ot-radnoje-järven rannalla. Prizérskin turistikeskus on maamme luoteisalueen suurimpia. Se sijaitsee Jarkojen (kirkas) kylässä.

Talvella ja kesällä, sekä aurinkoisina että sateisina päivinä Prizérskin ympäristössä voi tavata lukuisia metsästäjiä ja kalastajia. He pyydystävät turkisellisiä, kaloja ja erilaisia lintuja, joita on sangen runsaasti.

Käkisalmen ja sen naapuripiitien nykyisiä ja entisiä paikannimiä:

Suotemi — Jarkoje
Pärnä — Brigadnoje
Norsjoki — Larionovo
Tiuri — (linnan seutu) — Vasiljevo
Sakkola — Gromovo
Kivintemi — Losevo
Suvanto — Ozero Suhodolskoje
Taipaleenjoki — Reka Buna'ja

Juttuun liittyvät kuvat on lainattu venäjänkielisestä PRIZÉRSK-kirjasta.

Selluloosatehdas (ent. Waldhof) nykyisessä asussaan.

PERENNOJA II

Muistoja Käkisalmea 40 vuoden takaa

Maisteri Eeva Kauppinen jatkaa jokin aika sitten lehdesämme olleita muistelmiaan Käkisalmea. Hän oli nuorena pappinrouvana Käkisalmen pappilan emäntänä v. 1931—1933.

Käkisalme oli pieni kaupunki, mutta elämä sykki siellä yritteliään vilkkaana. Vielä neljävuosikymmentä sitten kaikki Käkisalmlaiset tunsivat toinen toisensa. Tosin uusi aika rynnisti sisään, kun Waldhofin tehdasta aloitettiin rakentaa ja kaupungin väkiluku kasvoi nopeasti muutamassa vuodessa 1930-luvun alkupuolella. Elämän meno ja tyyli alkoi muuttua. Autoja ei vielä silloin ollut meidän tuttavapiirissämme kenelläkään. Pappilan nelipöytäisillä trilloilla ajelimme maaseu-

Muistelmien kirjoittaja maisteri Eeva Kauppinen

dulle kapeita sorateita. Aniharvoihin porhalsi joku Ford-auto vastaamme 60-70 kilometrin vauhtia. Ohitus saattoi olla vaikeata. Muuten vanha kopukkamme suhtautui uusiin hirmuuhin rauhallisesti. Kerran trillojen pyörä irtautui keskellä toria — lieneekö ajokkimme lisännyt hiukan vauhtiaan pappilan tuttua taltia lähestyttäessä. Mitään kummempaa sinä ei tapahtunut eikä katsajiakaan ollut kovin paljon, mutta hupaisana tapaus on mieleessämme. Seppä Aug. Pohjolainen korjasi kärryt ja niillä ajettiin vielä monet matkat. Erityisen juhlalliselta näytti, kun sunnuntaiaamuinen kello 9 »apupäppi» ja tirehtööri ajoivat noilla vanhoilla ajoneuvoilla hautausmaalle.

Seurakuntaelämä oli vilkasta ja monitahoista. Armas Lindgrenin suunnittelema uusi kirkko oli kaunis ja tyylikäs. Sitä käytiin katsomassa kaukaakin. Se oli seurakunnan kokoava keskus. Rukoushuone kaupungissa ja maaseurakunnan puolella tuvat ja koulut olivat aina täynnä väkeä. Monet hartaushetket eri kylillä ovat lähtemättömästi mielessä. Joskus sovelimme ratavartija Suhosen veneellä, jota saimme käyttää kuin omaamme, Tiiran saarelle ja muuallekin. Vuoksen selän ja saarten kauneutta ei voi toiselle kuvata. Se piti nähdä ja kokea. Kuulijoita tuli veneillä ja »apostolin kyydillä». Veisu oli voimakasta, virret osatiin. Hartaan keskittyneesti kuuntelevat nuo muuten vilkkaat ihmiset.

Tirehtööri Anton Neuvosen liikkui ahkerasti seurakunnan eri puolilla pitäen kuoro- ja virsilauluharjoituksia. Käkisalmen kantorille oli musiikki sekä leipätyö että rakkain harrastus, johon hän paneutui kokonaan ja sai muutkin innostumaan. Kuoro tahi kuorot kokosivat pitäjän kaikki laulut. Jokaisen harjoituksen alussa oli äänimuodostuksen opetusta. Uusi laulu »mentiin läpi» miltei sävelsävellettä ja sana sanalta. Puhasta soiva pianissimo oli tirehtööri Neuvoselle rakkainta. Laulun piti olla julistusta. »Hyvin esitetty sävellysvuoroon monelle ihmiselle enemmän kuin pitkät puheet», oli hänen mielipiteensä. Yhä vieläkin iltavirsi »Pois armas päivä kulki...» virittää minut hartaaseen tunnelmaan. Se oli eräs Neuvosen lempikappale. Siinä on kaunis alttosoolo ja juuri takaani kuulin rouva Tekla Neuvosen matalanpehmeän ja puhtaan legaataulannan. Useita kertoja vuodessa kokoontuivat kaikki kuorot kirkkokonserttiin, jolloin kirkko oli tupaten täynnä. Kevättalvella v. 1932 meillä oli kirkkokonsertti, jossa esitimme Martti Helan kantaatin »Ne, jotka kyynelin kylvävät». Säestäjänä oli useita Boris Sirpon orkesterin soittajia Viipurista. Olin mukana kuorossa myös solistina. Eskikoisen Anni-Eeva syntyi vilkon päivät tuon konsertin jälkeen. Luulen muuten, että useimmat Käkisalmen kirkkokuorolaiset ovat sittemmin hakeutuneet moniin kuoroihin eri puolilla Suomea.

Käkisalmlaiset olivat oppineet muutenkin arvostamaan musiikkia. Konsertissa käymään kuului tottumuksena elämäntapoihin. Huomattav

tavia laulajia ja laulajattaria vieraili kaupungissa vuosittain Neuvosen ansiosta. Professori Armas Maasaljo, joka oli ollut Neuvosen oppilaana yhteiskoulussa, sanoi kerän: »Anton Neuvonen oli eräs maamme parhaimpia laulu- ja kuoropedagogejamme. Olen aina kiitollinen saadessani olla hänen oppilaanaan.»

Seurakuntatyötä tekivät Käkisalmissa NNKY ja NKY. Edellisen puheenjohtajana oli rouva Aili Seitola. Tyttöosaston tähtinä ja »isona siskona» toimi äskettäin manalle mennyt runoilijamme opettaja Mirjami Lähteenkorva. Usein lausuvat tytöt Mirjamitän alkuperäisiä ja herkkiä runoja ja esittivät hänen suunnittelemaansa vuorokeskusteluja ja pieniä kuvaelmia. Julisteet ja ohjelmat maalasi ja piirsi auliisti opettaja Armas Lähteenkorva. Hänen töinään on kodissamme erityin herkkä akvarelli pikku työtösemme ja hiilipiirros Käkisalmen kirkosta, myös vieraskirjassamme on syksyinen lyrikykynätyö pappilasta NKY:n toiminta oli varsin viireä. Monet nuorisokokoukset ja »juhlat pidettiin. Jäsenet olivat auliisti mukana auttamassa ohjelman suorittamisessa ja järjestelyissä.

Rukoushuoneelta menimme usein sunnuntai-iltoihin »jätkökokouksiin» ystäväkotiin. Konsulinrouva Martta Grönlundin luona kuuluivat suussa sulavat piirakat hänen erikoistarjouksiinsa. Musiikkiopistolainen Kertutytär soitti itsensä Ernst Lingon oppilaana. Hän esiintyi auliisti sekä kotona että kylässä. Erityisesti kuulumme Chopinin pianomusiikkia, joka siittä lähtien liittyy kiinteästi Käkisalmeen. Kiltisti hän myös säesti meitä tavallisia yrittäjiä. Yritettiin yhdessä, myös vastuu oli yhteinen. Neiti Kertu Grönlund toimi myös pyhäkouluopettajana. Oppilaita oli kaupungissa usealla opettajalla yli sata. Uuden kirkon edustalla keuhkolla v. 1935 otetussa valokuvassa on silloisen Käkisalmen nousevaa polvea ja kuvan kääntöpuolelle on kirjoitettu »On pyhäkoulu armas, käyn sinne riemuksen.»

Joskus oltiin »jatkoilla» Neuvosilla. Perheen lapset Milma ja Martti olivat silloin vielä lapsia. Martti seurasi isänsä jälkiä toimimalla nyt Helsingissä Kuloosaren seurakunnan kanttori-urkurina. Hänestä on tullut myös hyvä kuoronjohtaja, kuten lehtien musiikkialstoilta käy ilmi. Neuvosten kodissa harastettiin tietysti aina musiikkia, tarvittaessa pidettiin jopa lauluharjoituksia. Mutta erityisen huippua oli kuulla Anton-isännän aina uusina pulppuvia hauskoja juttuja. Hänen kertomistapansa oli aivan uutta muotia, jota on turha edes yrittää matkia. Hän oli myös hyvin mieltelias ja haras ihminen. Pappien saarnat antoivat hänelle usein virikkeitä pitkiinkin keskusteluihin.

Itse poliisimestari Urho Seitola oli niinkään mainio kertoja. Hänet oli valittu myös kirkkokuoron puheenjohtajaksi. Aili-rouva oli kauniin kodin ehtoisa ja vie-

SOTILASMESTARI JUSSI PAUKKUNEN:

Elonleikkuutalkoot Käkisalmen liepeillä 1930 luvulla

Sot. mest. Jussi Paukkunen on syntynyt Käkisalmissa 1917, käynyt siellä koulunsa ja suorittanut asevelvoitustensa RT 3:n Laatokan Vahtiniemen linnakkeella 1938 Jäätteen myöhemmin vakinaiseen palvelukseen, josta siirtyi eläkkeelle 5. 5. 1966. Jussi tuntee mukana olleena sotilaallisen täsmällisesti myös ne siviilileikkuun otot, joista hän seuraavassa kertoo kuvattuaan tyyppillisiä elonleikkuutalkoita.

Oli kaunis elokuinen pyhäpäivä vuosiluvulla noin 1934 ja kyläläisten keskuudessa sana kulkenut talosta taloon, että Paukkusen Arttulla on Vasikkasaarella vehnäleikkuutalkoot Uitamolla. Talkoihin kutsuminen tapahtui joko torilla kalakaupalla ollessa, jossa näki kyläläisiä tai lisäksi vartavasten käymällä taloissa sanomassa.

Kaupungista oli talkootaloon tuotu perjantaina kahvit, sokerit, siikurit ja tupakat Pätyksen tai Kiurun Empsun sekataraparuojuista talkoita varten. Vehnäjuhlot olivat omasta takaa, ne oli myllytetty inkiilän vehnämylyssä, sieltä kun tuli I luokan vehnäjuhoja.

Lauantaina aamuna anivarahain tuvan uuni lämpisi pullan paistoa varten. Kyllä sitä pullaa paistettiin pari pyykkikorilla, kun arveltiin, jotta jos on kaunis pyhäpäivä, saattaa talkooväkeä tulla yli puolisen saata henkeä.

Jotta ei sitä napilla pelattu näitä talkoita valmisteltaessa!

Pitiähän sitä olla miesväelle kahvista vähän väkevämpääkin janon sammuttamiseksi.

Artun uunin päällä turkin sisällä oli tamminen kiljutynnyri käydy puksuttanut jo parisen viikkoa ja talkoointana se olikin parhaimpien valmiista. Olihan se melko voimakasta ainetta; puoli litraa jos mäs kylmiltään janoonsa tempasi näin

raanvarainen emäntä. Kodin pohjalaisperintöön kuului herännäisyys ja Siionin virret. Joskus innostuimme niitä veisaamaan myöhäistunneille asti. Perheen pojat Esko, joka kaatui juuri valmistuneena dipl. insinööriä jatkosodassa Käkisalmen edustalla ja Erkki — hän on nyt everstiluutnantti evp. — ja tytär Kaarina olivat rippikoulussa yhtä aikaa, samoin kuin J u h a M a n n e r k o r p i, jonka nimen kaikki käkisalmelaiset tuntevat.

Tehtailija Armas Inkisen ja hänen Hilja-rouvansa luvo menimme kuin kotiimme. He olivat NKY:n johtohenkilöitä. Perheen pikku tytöt kutsuivat minua pappilan tähdiksi ja setä oli yksinkertaisesti pappi. Inkiillä kuuntelimme kerran radiosta Suomi—Ruotsi maaottelua ja huusimme »olan takaa» suomalaisvoitoille. Kun sitten Iso-Hollo — kyllä kai se oli hän — voitti 3000 metrin estejuoksun, »pappila» hyppäsi innossaan niin, että kattolamppu oli vaarassa ja yksi henskelien kannattamistakin katkesi! Kerran taasen perhe Inkinen oli kirkossa lastenjumalanpalveluksessa, jonka kunniaksi pappi oli valkoinen messukasukka. Kaksivuotias tytär huusi silloin kautta kirkon kuuluvalla äänellä: »Katso äiti», pappilalla »on yöpaita päällä!» Inkinen perheen silloinen Aarne-pojan on nyt Liperissä kunnanjohtajana ja tyttäret ovat virkauruvia ja perheitien äitejä.

Läheiseen ystäväpiiriin liittyi myöskin Lähteenkorvan suuri perhe. Erityisesti silloin jo leskenä elävän rouva Iida Lähteenkorvan siro ja henkevä olemus valloitti aina kaikki läsnäolijat. Hän on jäänyt mieleeni hyvän ihmisen henkilöitymänä.

Käkisalmen kuvaa kuuluivat kiinteästi Peroniuksen sisarukset. Betty Peronius oli ollut Käkisalmen yhteiskoulun arvostet-

Sotilasmestari Jussi Paukkunen

vehnäpelto rupesti näyttämään puolta suuremmalta. Ensimmäiset talkoolaiset tulivat jo klo 14 maissa ja sitä mukaa rupesti tulemaan aina iltaan saakka. Viimeisenä tulivat vain tanssijat (kuokkavieraat). Ensimmäiseksi annettiin talkooväelle kahvit, jotka ulkosalla metsän reunassa keitettiin suurella talkooppannulla noin 30—40 litraa kerralla. Pullapalasten leveys yleensä oli noin 5 sm. Kahvit kun oli juotua, talkooväki rupesti töihin. Saarekkeita kun oli monta, niin kymmenkunta sirpin käyttäjä saareketa kohti. Naisväki yleensä leikkasi sirpilla ja Torvisen Kalle. Kalle aina kehui, jotta »katsohan sie mamma, mite se simppli oikei haukkaa», ja kylhä se haukaski. Miesväki sitoi lyhteet ja teki kymmenköt. Jos leikkaitiin kauraa tai ohraa, ne laitettiin viisikolle. Rukiinleikkuutalkoissa lyhteet laitettiin kuhilalle joko pystytai taittohatulla.

Mutta nythän on kysymyksessä vehnäleikkuutalkoot. Leikkaamisen pyrki menemään kilpailuksi —

tuna rehtorina. Tohtori Wilho Siukonen kertoi meille myöhemmin pappilassamme Buskealassa hauskesti: »Koulussamme ei käytetty juuri ollenkaan rangaistuksia. Yleensä auttoi puhe. Järjestys oli hyvä. Mutta kerran minulle niinä pahimpina vuosinani — olin tavalista vilkkaampi poikalapsi — oli tullut jotakin rikkettä, niin että rehtori sanoi tunnin lopulla: »Tulehan Wilho sitten illalla kello 6 tuonne minun kotiini.» Parhaimpaan asuun sonnustautuneena astelin syvissä musteissa ja jännittyneenä kohti Peroniusten tuttua taloa, jonka ohikuljin joka aamu. Mutta nyt oli astelu hankalaa ja hidasta. Lopulta olin kuitenkin ovella ja niinä oli mentävä sisään. Rehtori oli yksin kotona. Ruokasaliin oli katettu kaakota kahdelle. Ystävällisesti rehtori kyseli minulta kodistani, kanttori-isästäni, jonka hän tunsi, ja koulukodistani. Jännittyneenä odotelin, mitä tuleman piti. Koetin nieleskellä pullarinkeliä ja kaakota. Lopuksi rehtori sanoi: »Koulun käyntisi maksaa vanhemillesi uhrauksia ja paljon rahaa. Tiedätkö, että on suuri lahja saada käydy koulua. Siksi tämä kouluasia olisi otettava vakavasti. Ei minulla ole muuta sanomista.» Ei ollut muuta sanomista, mutta suhtautumiseni koulun muutui, ja myös koko elämäni. Kiitollisena muistan tuota kunnia-arvoisa rehtoria ja erityisesti käyntiäni ystäväliisessä puhutellussa.»

Myöskin meidän käyntimme Peronius-sisarusten luona olivat aina jollakin lailla merkkipauksia. Olessamme heidän luonaan ei koskaan ollut muita vieraita. Heiltä muistoksi saamani Peronius-kotipappilassa kudottu pöytäliina oli kotini rakkaimpia tavaroita, mutta jossakin vaiheessa sekin katosi sodan aikana, kuten paljon muutakin. Mutta rakkaat, koko elämää rikastuttavat muistot säilyvät.

kenen porukka nopeimmin saa jolkansa täyteen, pääsee saarekkeen päähän hullaamaan ja tarinaa lykkäämään. Väillä isä Arttu patisteli kohville ja kymmenikön tekijöille tarjontilaputalista miestä väkevämpää. Loppullista miesten kesken kalkatus kävi pontevasti. Metkaa, jos saarekkeessa sirpinvarressa oli sorreita tyttöjä, ei ollut lyhteensitojista puutetta. Vanhat papatkin melnasivat vain olla sitomassa. Kyllä se oli hauskaa katsoa kun talkooväki oli innolla työssä mukana. Kaikilla oli auttamisenhalu sataprosenttinen (nykypäivänä ei sitä halua ole). Sattu joskus, jos talkoitten pitäjällä oli ollu etu lapalaset, niin talkoosakissa olevat koiranleuat pilolaa tekkiit ilkaa isännälle. Tekivät oikein suuren lyhteen ja sille sitten samanlaisen hatun. Ei siin olt mittää pahaa, vaa se ol metkaa muisteltavaa jälkee päin. Sillo tää koiurus paljastu ku ahetti riittä. Tarkoituhan oli talkoissa saaha koko pelto leikatuks ennen hämära tuloa. Lapsia jos oli talkooväellä mukana niin ne keräsivät saarekkeista täkkihä nokulaissakkiin leikkaajien jäljessä.

Jos halusi hauskoja juttuja talkooväen kertovan niin niitäkin oli tilaisuus kuulla. Työn lomassa ja työn aikana nauru pyrki olemaan aina päällimmäisenä. Kun kaikki oli leikattu, talkooväki palasi tuvalle kohville sirpit olkapäällä. Näissä elotalkoissa ei juuri ruokaa annettu talkooväelle, vaan kohvia, tupakkaa, kaljaa ja kokkeliipimää. Osa nuoremmita lähti jo hyvissä ajoin valmistamaan tanssipaikkaa, joka tavallisesti oli riipi tai heisäsarrai. Lattialle laitettiin ruutikannulla olluett vettä pölynsitomiseksi sen jälkeen lakaistiin katajalla, parsilta myöskin pölyt harjattiin katajalla.

Nyt olikin tanssilattia jo hyvässä kunnossa. Se olikin jo ylellisyyttä jos siihen lattialle raaputettiin kynttilää. Riipissä pyrki olemaan jo pimeää, siksi uunin päälle laitettiin kynttilä ja vanari palamaan. Nyt rupesti talkooväki tuppautumaan riipen sisään. Oli pelimannikin jo paikalla hyvissä ajoin. Hil-tusen Kalle viritteli kaksirivistä haitariaan uunin vierellä. Ei aikaakaan kun sirmaakka antoi äänensä kuulua »Emma valssin sävelin». Syntyi liikettä, miesväki oli heti pokkaamassa valmiiksi katsoomaansa naisihmistä. Tällaisissa tansseissa elvät tytöt olleet seinäkoristeena, aina vietiin. Väillä kun haitaristi huilasi, Hirsimäen Tauno soitteli mandoliinilla »Tuohinen sormus». Näin tanssi jatkuu. Jos mikäkin ei soinut, oltiin piirileikkää »Mustalintu merkitkö ylhäältä lentää», »Vihertäisen niityn poikki polka hellansa luokse kulkee», väillä käytiin jäähyllä haaveilemassa. Kuu paistoi pilvettömältä taivaalta. Siinä oli jotakin tosi elokuvan romantiikkaa. Mutta olihan kellokin jo ehtinyt näyttämään seuraavaa päivää. Siinä klo 2:n maissa alkoivat tanssit päättyä. Saatettavat olivat saaneet saattajansa. Näin rupesti talkooväki hajaantumaa omille teilleen. Päätökseksi olivat itapäivän ahertajat saaneet palkkansa tanssin, tupakan ja pullakohvin muodossa.

Seuraavana iltana olivat talkoot toisessa talossa tai toisessa kylässä. Talkoihin kutsuminen kävi hyvin pänsä edellisissä talkoissa. Sinne mentiin koska oli pyydetty talkoisiin auttamaan.

Muistan hyvin eräänkin kesän kun kolme viikkoa kulettiin talkoissa. Eivät nämä kaikki olleet eloleikkuutalkoita. Talkoot voivat olla mistä aiheesta tahansa, missä vain apua tarvittiin suurempi määrä.

Ei näissä talkoissa tapeltu eikä rähjätty vaikka moni saattaisi luul-

Tirehtööri Anton Neuvosen perhe Käkisalmissa kevättalvella v. 1933
Lapset Martti ja Milma.

Käki-Säätiöstä

Sitämukaa kun karjalainen siirtoväki oli päässyt ensimmäisiin sijoituspaikkoihinsa asettumaan, alkivat myöskin toimenpiteet esille tulevien asiain hoitamisesta ja suunnittelusta, monista kovin suuristakin ja ajankohtaisista asioista. Siinä näyteltivät maansaanti-, korvaus- sekä lopulliset sijoitusasiat tärkeää osaa. Eräänä tärkeänä kysymyksenä oli eri osuuskuntien ja yritysten tulevaisuus. Kun oli käynyt selväksi, että myöskin erilaiset osuuskunnat ja yhtymätkin saavat lain mukaisen korvauksen, harkitsivat monet toiminnan jatkamista tai liikkeen lopettamista. Näin harkitsi myöskin Käkisalmen Osuuskauppa ja Käkisalmen maamiesseurakin. Harkinta kuitenkin aina päättyi samaan ja vain yhteen päätelmään, toiminnan lopettamiseen. Tällöin tuli myöskin kysymys varojen jaosta. Kaupan johtoporras oli sitä mieltä, että varat säilytetään ja perustetaan säätiö, jolle luovutetaan jäännösvarat, toivoen, että jotkut toisetkin toimintansa lopettavat myöhemmin tekisivät samoin ja sijoittaisivat varansa samaan rahastoon. Kaupan hallitus oli valmistellutkin asiaa ennen osuuskunnan kokousta yhteistoiminnassa toisten samanlaisten liikkeiden kanssa Karjalan Liiton apua ja neuvoja käyttäen. Kun korvausasia oli jo saavuttanut lain voiman ja asiat olivat muutoinkin siinä järjestyksessä, että osuuskunta voitiin kutsua kokoon, oli ensimmäinen kokous Heinolassa kesäkuun 15. p:nä 1947. Kokouskutsu sisälsi mm. osuuskunnan toiminnan lopettamisen, osuuskunnan purkamisen ja osuuskunnan mahdollisten jäännösvarojen käytön. Osuuskuntakokous päätti yksimielisesti yhtyä hallituksen esitykseen. Osuuskunta päätettiin purkaa ja sen jäännösvarat sijoittaa nyt perustettavalle Käki-Säätiölle. Näin oli päättänyt Käkisalmen Maamiesseurakin.

Toinen kokous pidettiin vuoden kuluttua myöskin Heinolassa kesäkuun 20. p:nä 1948. Kokous päätti nyt, kuten aikaisemminkin, purkaa osuuskunnan ja lahjoittaa varat Käki-Säätiölle. Samalla kokous valitsi selvitysmiehenä opettaja Arvi Räsänen, herastuomari Heikki Leppänen ja maanvilj. Simo Ulaska. Kokous valitsi myöskin säätiölle valtuuskunnan, joka tulisi olemaan korkein päättävälin. Valtuuskuntaan valittiin puheenjohtajaksi opettaja Arvi Räsänen, varapuheenjohtajaksi maanvilj. Tahvo Rahkonen ja jäseniksi kouluneuvos Aug. Kärävä, rva Irja Uski, maanviljelijät Johannes Ruotsalainen, Simo Ulaska, Tuomas Kolli, Almo Ampiala, Janne Lehtinen, herastuomari Heikki Leppänen, opettaja Arvo Airanne ja kapt. evp. Pekka Komonen. Näille kaikille

la. Talkoita pidettiin Suotnlemessä, Joensuunkylässä, Kopiasalmessa, Kaukoissa, Pärnässä, Rasilansaaressa, Vasikkasaarsessa ja Kapakka-saarsessa jne.

Tämä kertomus on vain yhdestä maalaistalosta ja perustuu tosille, jonka kirjoittaja on itse henkilökohtaisesti elänyt. Tämä talo sijaitsee aivan Käkisalmen vierellä, monelle oppikoulua käyneelle kasvien keräilijälle olivat talon maat melko tuttuja. Sieltä löytyi monta harvinaista kasvia, joita ei monesakaan palkassa ollut. Sijaitshän ennenvanhaan toisessa saarsessa tohtori Tengströmin kesähuvulla puutarhoineen ja eri kasvilajeineen. Huvilasta ei ollut tämän kertomuksen ajankohtana kuin sammalten peittämä kivijalka jäljellä.

Hiitolan ja Raasulin rautatiepiirtoiset saaret kahtia ja yhdisti saaret mantereeseen.

Suurin piirteistä nämä talkoot olivat sananlaiset kaikissa Käkisalmen talkoopaikoissa, pieniä poikkeuksia saattoi eri kylissä ilmetä. Vanhojen muistelemineen on kertomusta nuoremille sukupolville miten vieraanvaraista, avullasta väkeä Karjalanheimo eri pitäjissä ja kylissä oli siellä kauniissa Karjalassa.

Kirjoitti Artun poika.

Käki-säätiön hallintoneuvoston ja toimihenkilöstö 1966 vuosikokouksessa. Alarivissä vasemmalta: Heikki Kaasalainen, rva Irja Uski, ins. Bruno Ollila, valtuuskunnan puheenjohtaja varat. Simo Kärävä, hallituksen puheenjohtaja mv. Simo Ulaska, rva Saima Helle ja herast. Heikki Leppänen, ylärivissä vasemmalta: mv. Kalle Jakonen, ylikonst. Heikki Paakkunainen, toimittaja Valto Sara, johtaja Eino Kolli, opettajat Sulo Lehtonen ja Alfred Laamanen, johtaja Vilho Uski, lääkintöneuvos Yrjö Miettinen, mv. Johannes Kovero, kapt. evp. Pekka Komonen, mv. Janne Lehtinen, mv. Sulo Komonen ja Tahvo Rahkonen.

valittiin myöskin henkilökohtaiset varajäsenet.

Myöhemmin pitämässään kokouksessa valtuuskunta valitsi keskuudestaan säätiölle hallituksen, johon tulivat puheenjohtajaksi opettaja Arvi Räsänen, varapuheenjohtajaksi maanvilj. Simo Ulaska, jäseniksi herastuomari Heikki Leppänen, maanvilj. Tuomas Kolli sekä ulkopuolelta valtuuskunnan rva Saima Helle. Myöhemmissä vaiheissa hallitus ehdotti, että hallitus olisi kokonaan eri henkilöistä kuin valtuuskunta ja jota menettelyä onkin sitten noudatettu.

Oikeusministeriö vahvisti Käki-Säätiön säännöt jo 27. marraskuuta 1948. Säätiö oli myöskin ottanut vastatakseen kaikista Käkisalmen Osuuskaupan asioita. Näitä selvittelyjä säätiö toimitti vuosikautia osuuskaupan ja tultua poistetuksi rekisteristä. Mm. maksettiin ja selvitettiin loppuverot, maksettiin kaupan ottamia velkoja ym.

Säätiön toiminta on ollut moninaista, mm. säätiö toimitti osuuskuntakokouksen määräyksen mukaisesti kaikille osuuskaupan jäsenille 5 vuoden aikana 10 kpl omenapuita sitä mukaa kuin jäsenet pystyivät niitä vastaanottamaan. Tuhansia puita Keskusosuusliike Hankkija toimitteli eri puolilla maata olleille Käkisalmen Osuuskaupan jäsenille. Muusta toiminnasta mainittakoon erikoisesti se, joka kohdistuu kaikkiin käkisalmelaisiin.

Yhdyssiteeksi tarkoitettu lehtemme Käkisalmelainen ilmestyi näyttenumerona 1951 lopussa. Toiminta jatkui, joskin suuria vaikeuksia ja kustannuksia vaati, 16 vuotta. Lehden toimittajana toimi toimittaja Valto Sara maaliskuun loppuun 1953 ja siitä lähtien toimittajaksi Jussi Komonen vuoden 1956 loppuun sekä taaskin Valto Sara kuolemaansa saakka. Saran kuoleman jälkeen toimi loppuajan lehteä toimittaja Seppo Määttänen. Lehden taloutta hoiti aluksi johtaja Vilho Uski, sitten Seppo Määttänen, Pekka Komonen ja lopuksi ylikonstaapeli Heikki Paakkunainen. Lehti päätti toimintansa 1967 lopussa.

Toinen suuri varoja vaativa tehtävä oli Käkisalmen historian alkansaaminen. Ajatushan oli jo Käkisalmen ajoilta peräisin, mutta siirtynyt monista syistä. Nyt päätettiin ajatus toteuttaa. Monien suositusten jälkeen oli valittu teoksen kirjoittajiksi silloiset fil. tohtori Erkki Kuujo, Eino Puramo ja maisteri Jaakko Sarkanen. Valtuuskunnan hyväksyttyä suunnitelman ja annettua hallitukselle tehtäväksi teoksen käytännöllisten asiain hoidon tehtiin kirjoittajain kanssa sopimus 19. 4. -52. Painatustöistä tehtiin sopimus Lahden Kirjapaino Oy:n kanssa. Teoksen oli määrä valmistua jo 1956 aikana, mutta saatiin se vasta joulukuun 1958.

Käkisalmelaiset (kaupunkilaiset ja maalaiskuntalaiset tarkoittaa ai-

na yhteisesti sanottuna käkisalmelaiset) ovat kaikkina näinä vuosina kokontuneet yhteisiin juhliin, ensin kesäkuun kolmantena sunnuntaina, joka on meille erikoinen merkkisunnuntai, koska silloin 1948 väestön se osa, jota ei tarvittu Käkisalmessa, mukaanluettuna ehdottomasti vanhuksset ja lapset, oli evakuoitava pois. Kun Karjalan Liitto päätyi lopuksi tähän meidän valitsemamme juhlapäivään, jolloin se järjestää kesäjuhlan, päättimme me tämän jälkeen tuollaiseksi ennakolta määrättäväksi päiväksi ottaa juhannuksen jälkeinen lauantai ja sunnuntai. Näin olemmekin jo vuosikautia viettäneet käkisalmelaisen juhlaa kesäkuun viimeisenä lauantaina ja sunnuntaina. Näissä juhlamme järjestelyissä on monien vuosien aikana ollut mukana myöskin työkeskus Jyränkölä. Tämänkin juhlan takausmiehenä on aina luonnollisesti ollut säätiö.

Ajat ovat tuosta perustamisesta lähtien paljon muuttuneet. Monien joukostamme poistuneiden tilalle on valittu uudet ja näin elämän kierto on jatkunut.

Tänä aikana on joukostamme poistunut joukko henkilöitä, joiden kanssa on vuosien aikana tullut oltua monissa erilaisissa tehtävissä, muun muassa valtuuskunnan jäsenistä ovat Arvi Räsänen, Aug. Kärävä, Tahvo Rahkonen, Johannes Ruotsalainen, Aimo Ampiala, Arvo Airanne, Arvo Helle, Sulo Komonen sekä hallituksen jäsenistä Tuomas Kolli ja Vilho Uski sekä toimittaja Valto Sara, joka aina oli seuraamassa kokouksia. Kiitokset heidän suuriarvoiselle työlleen.

Käki-Säätiön valtuuskuntaan kuuluu nykyisin puheenjohtajana varatuomari Simo Kärävä, varapuheenjohtajana opettaja Sulo Lehtonen, lääkintöneuvos Yrjö Miettinen, insinööri Bruno Ollila, opettaja Alb. Laamanen, toht. Juha Helle, rva Irja Uski, maanviljelijät Kalle Jakonen, Janne Lehtinen, Matti Hannukainen, Pekka

Käkisalmen Osuuskaupan hallintoneuvosto viimeisessä kokouksessaan Heinolassa istumassa Tahvo Rahkonen, Heikki Leppänen, Martti Loppi, Arvo Räsänen, Juho Tontti ja Tuomas Kolli, seisomassa: Sulo Lehtonen, Alb. Laamanen, Juho Naukkarinen, Simo Leskinen, Aimo Ampiala, Armas Rönneberg.

Simo Ulaska - maalaiskunnan menevimpiä miehiä

Käkisalmen maalaiskunnan menevimpiä ja tekevimpiä miehiä on mv. Simo Ulaska ollut jo vuosikymmeniä ja on vieläkin, mutta nyt hän on jo katsonut parhaaksi löysätä painetta siirtymällä maanviljelijän ammattista oloneuvokseksi. Luovutettuaan maatilansa Lahden Ahtialassa pojalleen Simo asuu nyt siellä uudessa omakotitalossaan hoidellen kuitenkin vielä luottamustoimiaan.

Hän oli mukana perustamassa Käki-Säätiötä ja on koko ajan ollut säätiön hallituksen puheenjohtajana.

Käkisalmessa hän kuului osuuskassan hallitukseen ja oli sen toimitusjohtajana. Nykyisellä kotipaikkakunnallaan Simo Ulaska on kuulunut Lahden Seudun Osuuskassan johtoon, niin että tällä alalla hänelle kertyy toimintavuotia neljäkymmentä. Verolautakunnan jäsenenä hän on ehtinyt olla neljä vuosikymmentä. Kunnanvaltuuston puheenjohtajana hän oli kymmenen vuotta, maalaiskunnan hoitokuntaan hän kuului koko sen toiminta-ajan, viimeksi puheenjohtajana, sekä kunnan edustajana sotavahinkojen arvioimislautakunnassa viisi vuotta. Aivan tarpeeksi

Simo Ulaska

työtä antaneesta maanviljelijänamatista ja lukuisista sivutoimista huolimatta Simo on säilyttänyt leppoisaa luonteenlaatunsa »proppu-jaan polttamatta».

VARATUOMARI SIMO KÄRÄVÄ:

Näkökulmani Käkisalmeen

Kun nyt, jolloin on kulunut kohta 28 vuotta viimeisestä lähdöstäni Käkisalmesta, joudun luonnehtimaan kotikaupunkiani, on mukana oikeastaan kaksi näkökulmahenkilöä. Yhtäältä on poika, joka asui Käkisalmessa muistamisensa ilmeisestä alarajasta, juuri täytettyä viiden vuoden iästä siihen saakka, jolloin talvisota siirsi hänet muualle 16-vuotiaana. Toisaalta on tarkastelemassa aikuinen, joka keskusteluissa omaistensa ja muiden käkisalmelaisen kanssa sekä lukemisissaan jatkuvasti luo mielikuvaa Käkisalmesta. Pyrin tässä pysymään ensin mainittuna näkökulmahenkilönä, lapsena ja koulupoikana. Jätän sivuun myös sen, mitä näin silloin, kun jatkosodan tuomana olin raunioituneessa Käkisalmessa loppukesän ja syksyn 1941.

Havaintokulmani ei ole pelkästään näkökulma. Se on paljolti muiden aistien varassa, se on ainakin kuulo-, haju- ja makukulma. En tiedä, missä määrin käsitykseni vastaa sielutieteen kannanottoja, mutta lähtökohdani on joka

Varatuomari Simo Kärävä

tapauksessa tuntuu siitä, että lapsena ei lähiympäristöään näe maisemina eikä sen tapahtumia elämänilmioina. Yleishavainnot puuttuvat, katsoja on havainnut vain painanut mieleensä vain tapahtumia ja tapahtumapaikkoja, korkeintaan tapahtumasarjoja. Yleishavainto, joihin sisältyisi syy-yhteyksien näkemistä ja ymmärtämistä, on syntynyt enimmäkseen vasta nyt, jolloin havaintojen kohde sellaisenaan on jo poissa.

Yhä elävistä kuulohavainnoista oli kotiani lähinnä se kurnutus, joka keväisin kuului Rantakadun ja rautatien väliselle niitylle syntyvästä »sammakkolammesta». Tätä erinomaisen paljon hiemompia äänimuistoja ovat tietenkin kirkonkanta- ja satakielen liverrykset, joka olivat perin yleisiä sekä Rantapuistossa että Kalliosaarsessa. Kun nykyään käyn kuuntelemassa satakieltä Helsingin Laajalahdella, käy kohdallani niin kuin Steinbeck sanoo: kummapa olisi, ellei äkkiä tuntisi muiston odan iskevän itseään vatsan yläosaan, juuri siihen kylkiluiden alle, mihin maikkeimmin sattuu.

Osa merkittävistä äänihavainnoista kohdistui ihmisten aiheuttamiin ääniin. Vaikutavimpia niistä oli sotilassoitto. Savon Jääkäri-rykmentin soittoaikana paraateissa ja armeijan iltasoitto, joka selvänä kantautui Linnan kasarmilta kotipihalle, johtivat ehkä havaitsemaan yleisemminkin asian: Käkisalmi oli varuskuntakaupunki. Tämän havaitsemista edisti se, että keskellä lensivät Hiekkalan kentältä nousseet lentokoneet lähelämme hinaten tai ampuen maali-

Mitä Käkisalmi minulle tänään merkitsee?

Käkisalmen siirtoväen päästjoltuspalkaksi tuli Heinola ja sinne pormestarikseen ennen pitkää käkisalmelainen varatuomari Olavi Viiko. Esitimme hänelle kysymyksen: Mitä Käkisalmi minulle tänään merkitsee?

Oletpa, hyvä lehteni, saattanut ihmisen ymmälle kysyessäsä mitä Käkisalmi minulle tänään merkitsee. Ei sen vuoksi, etteikö sillä olisi aivan ratkaisevaa merkitystä olemassaololleni, vaan siksi, että sitä on vaikea pukea sanoksi. Luulisin tähän kietoutuvan mukaan paljolti tunnuseikkoja ja juuri tästä syystä on vaikea ryhtyä omassa itsessään suorittamaan erittelyä.

Ehkäpä Käkisalmi on merkinnyt sitä samaa, mitä kuvittelen kullekin siirtoväkeen kuuluvalla oman kotiseudun merkinneen kuluneina vuosina. Se on ennenkaikkea ollut kiinnekohta, johon on ajatuksissaan voinut tukeutua uudessa ja oudossakin ympäristössä. Se henkinen pääoma, jonka varassa on voinut pitää itseään tasaveroisena ympäristönsä kanssa. Emme mekään ole juurettomia, on meilläkin omat perinteemme, tapamme ja tottumuksemme, on meilläkin kotiseutumme.

Omata kotiseutu, vaikkapa vain muistoissa, on ollut omiaan luomaan turvallisuudentunnetta. Tuota tunnetta, jota niin paljon kaivattiin siirtovuosien alkuaikoina. Tämän ohessa kotiseudun merkitys on varmasti ollut itsekullekin

Pormestari Olavi Viiko

tarrautumista käsitteeseen koti-seutu. Sitten vuosien mukana polttavaa tunnetta puutteesta toimia tutussa ympäristössä -oman väen keskuudessa. Samalla kuitenkin koossapitävää voimaa, kiihoketta elämäntaistelussa. Minun täytyy edustaa kotiseutuani. Minun mukaani sitä muut arvostelevat.

Pelkäänpä että tänä päivänä, elämän virratessa totuttua uomaansa suvantona, Käkisalmi merkitsee enimmälti lämmintä tunnetta, rakkautta, muistojen vaallista. Yhä enemmän ja enemmän sen seikan tajuamista, että tapahtunut on ollut historiallisen kehityksen väijäämätön tulos, mihin emme paljoltikaan ole itse voineet vaikuttaa. Käkisalmen, kotiseudun, koko kannakselaisuuden tulee kuitenkin nykypolvelle merkitä samalla huolta siitä, ettei niiden menneisyyttä unohdeta. Seuraava sukupolvi, jolla ei enään ole henkilökohtaista kosketusta paikkoihin ja asioihin, tuskin on kiinnostunut tahi kykenee tallettamaan kaiken sen kotiseudun tutkimukseen liittyvän aineiston, mikä tänään vielä voidaan suhteellisen helposti tehdä.

Muistojen kuvakirjasta

Eräs käkisalmelainen perhe, jota erityisen kiitollisena ajattelen, on Antti Kuutin perhe. Kun isä-Kuutti järjesti jotain hauskaa omille lapsilleen, pääsivät samasta hauskasta lasten toveritkin monesti osallisiksi! Tuulikki ja Kyllikki Kuutti olivat samalla luokalla kansaani koulussa ja niinpä kerran eräänä kesälomapäivänä, kun Kuutin lapset pääsivät autoajelulle isänsä kanssa, poikkiesi koko joukko meille hakemaan pikkuveljeni ja minut myös mukaan. Se oli ihanan hauskaa! Päästä odottamatta elämänsä ensimmäiselle autoajelulle pikku Käkisalmessa, jossa auto niihin aikoihin oli suorastaan harvinaisuus! Ajaa hyrytettiin jonkin Kaarlabteen päin. Auto tärisi ja tie oli mutkainen ja mäkinen, mutta se ei toki huyltellemme tunnelmaa häirinnyt, pikemminkin lisäsi sen hauskuutta. Eihän se ajelu myöskään kovin kauan kestänyt, ajettiin vain puolisen tuntia kaupungista pois päin ja sitten taas kotiin takaisin. Mutta koko ajan ajoimme hyvin kaunisti metsätietä ja kun käännyttyämme pysähdyttiin hieman jaloittelemaan, soi ja helisi linnunlaulu molempien puolin tietä metsässä ja ympärillä tuoksuivat puuden naava ja kaarna ja auringonpaisteinen sammalikko alhaalla. Tien luonnonkauneus ja koko auto-retken hauskuus jäi lähemättömästi silloisen pienen koulutyön ja hänen pikkuveljensä mieleen.

Toisen kerran taas, kun olin jo isompia tyttöä, tuli Kuutin Tuulikki nimikään eräänä kesälomapäivänä kutsumaan minua mukaan retkelle, joka tehtäisiin kaukana Laatokalla sijaitsevalle, kirkkaina ilmoina Käkisalmeen hämmöttävälle Ruotsaarelle. Tuulikin isä oli aiemmin menä poliisikonstaapeli Matti Orpanan kanssa sinne Merisuojeluskunnan moottoriveneellä ja Tuulikki toverineen pääsi matkalle mukaan. Kotona lähteemisluvan saatuani järjestin nopeasti evästä korin ja juoksin naapurini pyytämään parhaimman tyttöystäväni Irja Ikkävalkon myös mukaan. Irja samoin luvan saatuaan otti evästä ja sitten lähdettiin innolla tuttua koiukujaa pitkin Haminanrantaan, jossa moottorivene keinu aalloilla odottamassa muine matkaanlähtijöineen, jotka olivat Tuulikki isineen, konstaaupeli Orpana sekä Leinosen Tipta ja Tiherän Anni.

Oli aurinkoinen ja kirkas iltapäivä ja Laatokka lainehti mahdollisimman rauhallisena — tuulisella säällä emme varmaan olisi koka retkelle päässeetkään. En muista enää, kuinka kauan matkan-kesto kesti, mutta vähitellen tuli määränpäämme Ruotsaari yhä lähemmäs ja lähemmäs. Kun saavuimme rantaan, pantiin moottorin airo laskusillaksi, jota pitkin toiset

sitten kevyesti hypelivät hietikolle. Minut kipeine jalkoineni keinoiteltiin maihin siten, että isä-Kuutti ja Orpanan Matti ritarillisesti pitivät toinen moottorista ja toinen rannalta kädestäni kiinni. Taisinpa tasapainotella itseäni siinä kapealla airolla kuin nuoralla-tanssijatar ikään! Hietikolle kuitenkin vahvojen käsien tukemana turvallisesti ja onnellisesti pääsin. Perillä Ruotsaarella tietysti heti ensimmäiseksi tehtiin nuotio ja keitettiin kahvit, jota rantavarvikossa istuen joimme sekä samalla popsimme kukin eväitämme. Sitten myöhemmin miesten ryhdyttyä kalastuspuuhiin ja saadessa kalaa, ryhdyimme kaikkiin saaliista nuotiossa paistamaan. Kalat puhdistettiin, niihin ripoitettiin suolaa ja lopuksi ne käärittiin moninkertaiseen määrään sanomalehtikääreeseen ja kääri pantiin nuotioon. Uskotte, että sillälailla hiillostettu kala maistui retkellijöille!

Iltyön tunnit kuluivat hauskaasti nuotion ääressä istuen ja tarinoi-

Kaarina Lähteenkorva.

»Kuuro Urho huutaa luutaa muu...»

Sattui Neuvosen laulutunnilla

Jos Anton Neuvosen opetuslapsi kuullisi järventakaa huttukaisun: Rannalla sannalla maa, niin siinä minuutissa hän jo kumahuttaisi vastaan: Ontossa hongassa moa. Tikapuut kasvatsivat järven ylle ja Antonin monumentaalihahmo niillä iloitsemassa, että Käkisalmen Yhteiskoulun oppineita lapsia molempien puolin.

Niin kävi meilläkin. Tuskin oli luettu Viimeisen Ensiluokkalaisen muistelma: Rannalla sannalla maa, kun 35-vuotisen elämänjärven takaa vastaus oli valmiina. Pallea otti asentonsa ja kädet tiesivät tuolin taa.

Vaikka Jakobin pojat ja Paavalin kirjeet tuppaavat sekoamaan vuosien huuhtoessa, niin eivät lähde Neuvosen opetuskes. Kysykääpäs sävellajeja tai etumerkkejä! Suoralla kädetä hospitaletaan: C, es, as, des, ges, ces — fis, cis, gis, dis, ais,

eis. Oppi pantin päähän kertakakkiaan junttanpoo-tyylillä ja siellä lepää.

Mainitusta muistelmaasta tuli vastaan outo asia: Kuuro Urho huutaa luutaa muu. Mitäs se on. Ei vasta-kaikua palleassa, eikä alitajunta tarjoa mitään sopivaa sävelkulkua. (Korkeinlaan Suomen laulun alkutahdit). Tuota ei ole meille opetettu. Lienee uuden ajan musiikkia. Jotain tuttua siinä sentään on. Vain- vurtan mietiskelyyn.

Alkaa hämmöttää vanhan puukoulun IV luokka kadun ja solan välisessä kullmassa. Tikapuut tauhalla — laulukoa.

Säveltapailua, käsky kuuluu kapteenilta. Kukin vuorollaan punastelemaan ja kakkistelemaan taltonsa ja talenttinsa mukaan. Eikä se mikähyvänsä luokka ollutkaan. Siinä opinortassa istuvat nykyisen laulutaivaamme kirkkaat täh-

pusseja. Varuskunnan perustehtävän tunsii jollakin tapaa ilmenevän rannikkotyöstön sijaintipaikan nimessä: Vahtiniemi.

Varuskuntaan liittyi myös hajuhavainto: saapasrasva, vyönahka ja sarka-asut olivat pojan nenäänkin aistittavissa. Niin oli laita etenkin Keskuspuiston kloskin tienoilla, johon iltalomalaisia kokoon-tui.

Omenankukkia, niitä, joiden avulla useimmat kai kuvaavat Käkisalmea, en sen sijaan muista haju-aistimuksina. Omenapuut, joita kotini pihassa oli melko lailla, kukkivat tietysti ja ainakin vanhemmat ihastelivat niitä silloin, mutta itse muistan ne parhaiten makuaistimusten kautta. Syksyn koulupäivät alkoivat aina sillä, että pudonneita omenia poimittiin kouluväiksi. Muut mainittavat makuaistimukset eivät kerrokaan mitään kaupungin ulkoisesta yleiskuvasta, sillä ne liittyvät piirakoihin, joita kotona leivottiin joka viikonlopuksi, ruisleipään ja maalaisvoihin, jotka tulivat »tinkinä» Kaukolasta, sekä kotikaljaan, jota Airanteen tati tarjosi janoiselle heinäväelle Pärnässä.

Aistimuspoijaisten mielikuvien ohella on tietenkin runsaasti muistumia, jotka liittyvät tapahtumiin tai tapahtumaketjuihin. Näin jälkeekin päin ajatellen nämä muistot ryhmittyvät joidenkin kesku-aiheiden ympärille.

Vuoksi lähtökohtana

Osalla muistumia on lähtökoh- tanaan Vuoksi. Se ei nähdäkseni ollut meille pojille mikään mai-semallisesti »välkkyvä virta», mutta sen ympärille rakentui paljon puuhaa. Vuoksen vaatimat sillat, erityisesti Kalliosaaren sillat ja rautatiesillat, sekä lukuisat laiturit olivat mieluisia onki- ja leikki-paikkoja. Rautatiesillan alla oli erityisen jännittävää olla junan mennessä yli. Lähisaaret, joihin usein soudettiin, ottivat kesälo-masta melkoisen osan. Vuoksen jälle tehty luistinrata anasti taas talvi-iltoja läksyjen luvulta.

Vuokseen ja sen saariin liittyi kiinteästi myös partiotoiminta. Mäntysaari ja Kangassaari leiri-paikkoina sekä Kalliosaaren van-

siirtolaiselle mitä kannustavin ponnistus pohja hänen etsiessään sijaansa yhteiskunassa. Katsokaapa tämän päivän evakkoa. On luonnollista, että vuodet ovat jättäneet merkkinsä, mutta mitenkä vähän, tuskin nimeksikään, tapaa muuta kuin elämänmyönteisyyttä, hyvinvointiakin. On vain arvattavissa missä määrin muutokseen siirtotaiपालेालusta tähän päivään on vaikuttanut muisto kotiseudusta. Halu ja pakkokkin puolustaa omaa lähtösämaansa — osoittaa, että mekin »sleitä» osaamme ja kykenemme.

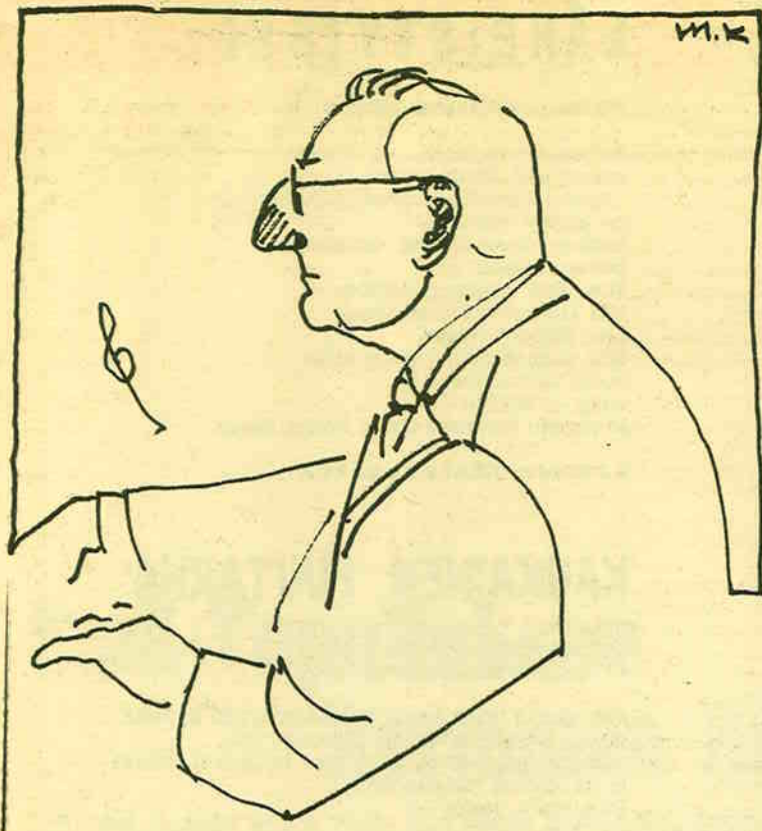
Niinpä niin, lehteni, sellaista sen merkitys on ollut. alussa vaistonomaista kuin hukkuvan

hat kylpylärakennukset talvisina kokoonnuispaiokoina loivat pohjan partiotoiminnalle, joka »Pappa» Ollilan, »Luonnos» Lähteenkorvan ja monen muun vetämänä oli todella vilkasta.

Vuoksi oli Käkisalmen lähiedustalla kesy. Laatokassa oli sen sijaan rannaltakin katsoen aavisteltavissa enemmän voimaa, jotakin hieman pelottavaa. Arvattavasti Laatokka tämän vuoksi olikin meille pojille jotakin erikoista, ehkä peräti maisemaksi koettu tekijä. Laatokan kesälläkin kylmä vesi, laajat hiekkarannat, talvisten rantojen jääryökykiöt ja ehkä myös tieto siitä, että tuo »meri» oli vesi-yhteys itäiseen naapurimaahan, tekevät siitä kiintoisan retkelykoh-teen.

Vaikuttavuudessaan Laatokkaan rinnastettavissa oli Vanha linna. Vaikka sen vallit kesälötöina saattoivatkin olla leikkipaikkoinamme oli linnassa sittenkin aina jotakin pelottavaa, jotakin sen sotaisesta historiasta jäänyttä. Voimakaimmin tuon pelottavan aisti kulkiessaan linnan hämää päänäytävää, jonka kummallakin puolella oli pimeät onkalot. Pyöreässä tornissa ei ollut yhtä pelottavaa, siel-lähän oli museo, jossa oli aina joku muukin ihminen.

Vaikka muisti- ja mielikuvani Käkisalmesta suuntautuvatkin useisiin eri kohteisiin ja ovat sen vuoksi hajanaisia, jää perusvaikutelmakseni kotikaupungistani se nimenomaan kaupungin kesään liittyvä piirre, jota moni muikin on tähdentänyt: jonkinlainen miellyttävä unelaisuus. Se juuri tuntui tekevän kesästä kesään, kiireettömän loma-ajan. Käkisalmen romanttisen tarun sanottiin tosin päättyneen yhdellä iskulla, kun sinne juuri tulovuonna 1928 perustettiin suurteollinen yritys, Waldhofin tehdas, mutta varsin paljon jäi — etenkin Vuoksen puoleiseen osaan Käkisalmea — sitä kaupunkia, jonka idyllin kuvaamisen Viljo Kojo aloittaa säkeellä »Ah, ajan kaunistama kaupunki». Emmekä me pojat juuri koskaan pyöräilleet Laatokan suuntaan vievää tietä aivan Waldhofin portille saakka, vaan jäimme turvallisen välimatkan päähän siitä, vanhan kirkkaka-laiskatoisen rukoushuoneen kupeelle, jossa tuntui siltä, että oli lähellä kaupungin menneisyyttä.

Dir. cant. Anton Neuvonen, Käkisalmen Yhteiskoulun kuuluisa laulunopettaja.

det: Aino Elenius, Anna-Liisa Luukkonen ja Ture Ara. Ja sitten oli Kohosen Urho.

No. Pärjäsihan Ture Falstaffin alkku, kuin myös Ansu, lähestulkoon Stambulun Ruusu tai Resson lehtori. Ohrasempaa oli Ailon osaaminen: Punastusta, kalvennusta ja hätäisiä sorsanpojan ääniä. Muistakamme Demostenesta!

Seuraavana Urho Kohosen, harvasanainen periaatteen mies. Neuvonen osottaa taululla c:tä. Ei kuulu laulua.

— Laula, kanttori komentaa.
— En laula.
— Laulat, uusi komennus ja nap-paus tauluun.
— Enkä laula.

Kanttori kimmastuu.
— Kohonen laulaa nyt!
Ei niin säveltä kuulu. Neuvonen laulaa itse houkuttukseksi ja viitto intervaleille. Kun ei niin ei. Urhon suu on periaatteellisessa supussa. Opettaja hyppi tasajalkaa, ei apua. Neuvonen on neuvoton. Sitten tapahtui ihme. Urho muutti periaatetta. Remahti yht'äkkiä laulamaan kuin pyssynsuusta: Dooree-laeermifree... Neuvonen riemastui ja alkoi hypittää keppiä tikapulla. Ei Urho niitä laulanut —

omiaan vaan. Elkä siinä olisi perässä kerennytäkään. Säveltä tuli kuin turkinhihasta ja sotaäänellä.

— Riittää, huusi Neuvonen.
Ei riittänyt Urholle. Nyt se vasta alkoi. Poika veti niska punaisena tikapuut ylös ja alas, pitkin ja poikin.

— Riittää, Neuvonen huusi toistamiseen ja hakkasi karttakeppiä pöytänsä.

— Myymäämöö.
— Lopeta! Oletko kuuro?
— Maa — moo — muu, huusi Urho.

Luutako siinä lie avuksi haettu Väinämöisen tyrmäämiseksi, sitten kun Anton jo repi hiuksiaan kuin Joukahainen epätoivo suossa.

— Ko kerra käsketti laulamaa, jähmeräpartainen murisi ja asteli palkalleen. Oikoi polviprässit ja hiljentyi sisäiseen elämään.

Urhon numerosaalis osottautui paremmaksi kuin Ailon, joka jäi pyörittelemään kuutostansa. Ei Urho sentään oopperaan. Laulot vain tai oli laulamatta — periaatteesta. Tältä pohjalta lienee säveltänyt sinfoninen runoelma: Kuuro Urho huutaa kuuta muu.

Terveisiä Urholle!

Saku

Vapaa-ajan harrasteesta ammattialan yläportaaseen

Pärnän Hovin viisipäisen uljaan veljessarjan vanhin, Erkki-poika siirtyy eläkkeelle Heinolan palomestarin virasta ensi vuoden alusta, täytettyään joulukuun 8. päivänä 60 vuotta.

Että Hovin Erkkikin jo...

Vaikka Erkki naapurinpoika onkin allekirjoittanutta vuotta nuorempi, kuului hän Pärnän ahoilla, pelloilla, rannoilla, maantiellä ja metsäpoluilla temutessamme meitä selvästi nuorempaan polveen — sen ikäkauden katsomuksen ja luokitelun mukaisesti, mikä vallitsee kai nykyäänkin poikamaailmassa. Ikävuosien karttuessa ja varsinkin ikäkään tullessa eivät ikäraajat liioin tunnu.

Niinkuin eivät tuntuneet meidänkään kesken istuessamme marraskuisena päivänä Erkin omakotitalon olohuoneessa pöydän ääressä tekemässä toisillemme selkoa niistä 30-luvun alkuvuosien jälkeisistä vuosikymmenistä, joitten jälkeen emme enää ole olleet naapureita. Tenttasimme Erkkiltä hänen henkilötietojaan, joita oli monin kohdin tarkistettava, sillä muisti kuluu ja pettää. Niinkuin petti Erkin syntymäpaikankin suhteen.

Ei hän näet olekaan syntynyt Käkisalmessa, vaan Artjärvellä joulukuun 8. päivänä 1909, mutta onneksi muutti jo 3-vuotiaana Käkisalmeen naapuriksemme. Isänsä Väinö vuokrasi kaupungin maatilan v. 1913 ja asettui asumaan tilan suureen päärakennukseen. Onneksi se oli suuri, niin että tilaa riitti perheen kasvulle. Artjärveltä muutettaessa oli Väinöllä ja hänen Annallaan esikoistytär Eine ja esikoispoika Erkki, jotka salivat aikanaan seurakseen sisaren ja neljä veljeä.

Vaikka Väinö Hovi olikin työtehtävien mies, koulutukseltaan karjakko ja ammattimies monella muullakin alalla, oli hänellä ja Annallaan varmaan monet kerrat neuvottelemista toimeentulosta, sillä arenttila ei tuottanut tarpeeksi suurperheen elättämiseksi. Isä Hovin viraapeliammatti oli eläinlääkäriin ja sellaisena hän korvasi monen monissa tapauksissa eläinlääkärin. Lisäksi hänet tunnettiin taitavana betonimiehenä, jollaisia oli siihen aikaan varsin vähän.

Aikanaan pojista kasvoi reippaita ja rotevia miehiä, jotka pystyivät työllään leventämään perheen leipää. — Kaksi nuorinta, Niilo ja Taavi kaatuivat jatkosodassa.

Hovin poikien sivuharrastuksista keskeisimmäksi muodostui vapaaehtoinen palokuntatoiminta. Erkki ryhtyi siihen oikein toden- teolla suorittamaan varusmiespalveluksensa ratsuväessä. Vuonna 1932 hän liittyi Käkisalmen puolivakinaisen palokuntaan ja kävi palopäällystökoulun Helsingissä 1938. Käkisalmen puolivakinainen oli hyvässä maineessa oman alueensa ulkopuolellakin. Voittihan se kaksi kertaa Viipurin läänin palokuntien keskeisen kilpailun »Karjalan Sarvesta» ja kunnostautui to-

»Näistä hymypojista», kirjoittaa Harsia, »en ole kuullut paljon mitään, mutta tiedän, että naapurin pojan Pauli Duradoffin pitäisi olla jossain kansakoulunopettajana. Tämän kertoi minulle Waldemar Bühler. Teuvo Mayer on teknikon konna Karhulassa, seuraavana olen itse, 6. Seppo Määttänen toimittajana »Itä-Hämeessä» Heinolassa Kerroit tavanneesi Kauko Sihvonimisen miehen Moskovassa. Hänestä en tiedä mitään. Kolmas eturivissä vasemmalta Reino Nikkanen on nykyisin Kaukaalla, 7:s eturivissä vas. on Leo Perätalo, jonka olen kuullut olevan Voikkaalla tai Kuusankoskella. »Hunööriä» tekevä poika on Waldemar Bühler, nykyisin Valtion Asarteluopiston johtajana Riihimäellä. Niin ne pojat vain kasvaa.

Palomestari Erkki Hovi

si työssä mm. Kurkijoen maamiesopiston karjakartanon suurpalossa 30-luvulla.

Erkin palokuntaharrastus johti

hänet alan vakinaiseksi ammattimieheksi. V. 1952 hänet valittiin Heinolan kaupungin palokuntien ruiskumestariksi ja nimettiin 1956 palomestariksi.

Melko kypsässä iässä Erkki lyösi Jyväskylän puolesta itselleen elämänkumppaniksi Tyynensä. Perheessä on nyt kaksi perillistä. Poika Reijo on tällä kertaa ylioppilaskokelas jo 10-vuotias tytär Raija koululainen.

Virkinsa ohella Erkki on Heinolassa hoitanut monia kunnallisia luottamustoimia kuuluen kaupunginhallitukseen pari vuotta ja valtuustoon ja kahdeksantoista vuotta.

Käkisalmen alkojen metsästys- ja kalastusharrastukset ovat jatkuneet Heinolan vuosinakin, ja kun mestarilla ei oloneuvokseksi siirryttyään ole enää tulipalokireitä, jää varmasti aikaa entistä enemmän liikkuu Itä-Hämeen eräpoluilla ja kalavesillä.

KALLENPOIKA.

Ferdinand Andersin (keskellä) ja perhettä.

Ferdinand Andersin — kelpo kunnanvirkaileja yhä kuvassa

Käkisalmen maalaiskunnan merkimmiehistä on tämän päivän kuvassa mukana yhä vielä Ferdinand Andersin (88 v.), joka jonkin kauden evakkoajastaan Somerniemellä vietettyään palasi omien käkisalmelaistensa läheisyyteen Heinolaan.

Me ikääntyneet heimolaisensa muistamme Andersinin lähinnä kunnantalo Käkelän suojista, jossa hän toimi mitä moninaisimpien asioiden taaton huolellisena hoitajana: kunnansihteerinä ja rahastonhoitajana, kunnallis- ja köyhäinhuoltoautokuntien puheenjohtajana jne jne — viran- ja toimenhaltijana, jota paremmin tuskin kukaan toinen tunti kunnalliset asiat koko toimintasektorin laajuudelta.

Ferd. Andersin on syntyperäinen käkisalmelainen. Hänen isänsä oli Suotniemen fajanssitehtaan työnjohtaja. »Fetu» kävi Käkisalmen kaupungin kansakoulun opettajanaan sortovuosien vastarintaliikkeen miehenä ja kasvattajana ihaillemana A. V. Vainio.

Koulusta päästyään Fetu hän oli jonkin aikaa työssä fajanssitehtaal- la, mutta hakeutui sitten kauppa-apulaiesiksi Arsenij Polakofin liik- keeseen kaupunkiin, toimien myöhemmin sen myymälänhoitajana. Oltuaan sen jälkeen vuoden kaup- panhoitajana Pyhäjärvellä, Andersin palasi Alapuustin kylään, jonne Mikko Penttisen kanssa perusti kauppaliikkeen.

Kohta maamme itsenäistyttyä Andersin joutui mukaan kunnallislautaan ja valittiin kunnallislautaan.

Vuosien mitaan hänelle karttui niin runsaasti kunnan luottamustoimia, että kaup- palliikkeen hoitaminen alkoi käydä hankalaksi. Kunnankirjurikurssin suorittuaan Andersin valittiin Käkisalmen maalaiskunnan kirjant- pitäjäksi ja rahastonhoitajaksi. Tämän vakinaisen viran lisäksi hän hoiti lukuisia kunnan luottamusto- mia kolmen vuosikymmenen ajan sekä toimi kymmenkunta vuotta Käkisalmen maalaiskunnan Säästö- pankin kamreerina kirjantpitäjänä.

Harvinaisen vaatimattomana ja ulkonaisia eleitä karttavana miehe- nä Andersin suoritti työnsä uskol- lisesti uurastaen, kaikessa hiljai- suudessa aina palvelusalttiina, nume- ro- ja tilimiehen täsmällisyy- dellä.

Hänen sivuharrastuksiaan oli nuorisoseuratyö ja musiikki. Viu- lun ja haitarin taitavana käyttäjänä Andersin muistetaan monien ilta- matilaisuuksien soittoniekkana, joka tällaisissa tehtävissä ei laske- nut työtuntejaan eikä palkkioitaan.

Marraskuisena alkutalven päivä- nä tapasimme setä-Andersinin ja hänen vaimonsa kodissaan omakoti- talossa Heinolassa. Aivan viime aikoihin saakka on vanha kunnal- lismies ollut oivallisissa sekä ruu- miin- että hengenvoimissa, mutta nyt on kuulo ja näkö heikentyneet, mutta ajatus toimii yhä johdonmu- kaisesti ja asiallisesti. Eikä lihas- kunnossakaan ole liioin toivomisen varaa, sillä viime syyskuussa 88 vuotta täyttänyt kamreerimme kul- kee vielä monen kilometrin matkan jalkapetiksasa Heinolan keskus- taan. — JK.

III B-luokan pojat ottavat ojennusta.

Käkisalmen kansakoulun pikkupoikia 30 vuotta sitten

Kirjalta Pauli Harsia Lap- peenrannasta on lähettänyt yllä- olevan kuvan, jossa »ojennusta ot- tavat» koulun 3 B-luokan pojat v. 1939.

Kuvassa esiintyvät herrat va- semmalta lukien ovat: takarivissä Pauli Duradoff, Teuvo Mayer,

Pauli Harsia, ??? Leskinen, Seppo Määttänen, Kauko Sihvo; eturi- vissä vasemmalta Tauno Puputti, Martti Loisa, Reino Nikkanen, Pentti Karjalainen, Yrjö Turunen, Ake Köhler, Leo Perätalo, Walde- mar Bühler. 3 B:n luokanvalvojana oli silloin op. Tauno Pulkkinen.

Konemestari Aarne Puputti on vielä elävistä käkisalmlaisista tarinankirjoista parhaita. Vielä muutama vuosi sitten hän toimi merillä laivakonemestarina, mutta jätti laivahommat nuorempien hotellin ja siirtyi olonvokseksi Heinolan Myllyojalle, jossa on kymmentiän tarinanaapureita entisestä Käkisalimesta — ikätoveritään kuitenkin tuskin keittäjän. Hyvä muistinsa luo kuvia runsaasti yli puolen vuosisadan takaisista asioista, josta, hän saakkunoi rehevää rönnyä. Kuuntelija, joka on kertoja myöhäisyntyisempi, saa värikkään kuvan elämästä ja ihmisistä Käkisalmissa »silloin ennenvanhaan».

Se oli kesä 1908

— Aarne aloitti muistelonsa noin vain sattumanvaraisesti kesästä 1908, jolloin reali- ja porvarikoulun poikana oli tienestissä Ahtinimisessä hinaajassa Laatokalla koneenkäyttäjän eli masinistin apulaisena. — Sivumennen sanottuna: Aarne rakensi viime kesänä talonsa verstaahuoneessa Ahti-pukseerin höyrykoneen pienoismalliin, täydellisesti alkuperäistä laivakonetta vastaavan ja toimivan masinan.

Tuona kesänä ruopattiin Käkisalmen Laatokan-satama eli »Haminan». Satama oli silloisen kaupungin tärkein portti sekä koti- että ulkomaanliikenteessä. »Haminan» kautta kulkivat Pietarin—Sortavalan sekä matkustaja- että rahtilaivat ja sen kautta toivat Käkisalmen kauppiat suurimman osan tavaroistaan Pietarista.

Viime vuosisadan tapahtuneen Vuoksen laskun jälkeen satama mataloitui perin pahasti ja sen ruoppaus kesä kesältä nieli suuret rahat kaupungin kassasta. Se siitä.

Antaa Aarnen jatkaa:

— Oltiin ruoppaamassa aallonmurtajan luona eräänä kauniina kesäpäivänä, se oli jo vuotta 1909, kun Venäjältä päin ilmestyi taivaalle ennennäkemätön »maalima ihme», jonka Aarne ja hänen esimiehensä, sortavalalainen koneemestari Julius Laurila, »kirjoja lukeneina ja kuvia katsoneina» miehinä tunsivat ilmapalloiksi. Se kulki Käkisalmen yli aika matalalla, ankuri köydestä riippuen Heinäsaaren (Heinäsaarenmaan) saaren suuntaan. Jotkut ruoppaustyömaan miehistä häkeltyivät toista taivaan kummituksesta pahan kerran ja joku taisi lähteä livohkaankin, muistelee Aarne. Pallon tultua Heinäsaaren yläpuolelle roikkuva ankuri tarttui puuhun ja harhateille joutuneet »pallolijat» pääsivät maihin. Heidän laskuaan olivat avustamassa käkisalmlaiset Pärnän kylän veljekset Matti ja Juho Lankinen, joille ilmapallon korissa ollut suomea puhuva upseeri oli kertonut, että lento aiheutui vedonlyönnistä. Lankisen veljekset saattoivat venäläiset, niitä oli ollut kolme, 30 ruplan palkkiosta Lahdenpohjaan. Kyytipalkka oli Lankisen kalastajaveljeksille kerrassaan ruhtinaallinen tienesti.

Puputin Aarnen tarinan kirjajajana, joka mainittuna kesänä oli vajaan vuoden ikäinen, muistelee kuulleensa samaisesta ilmapallonlennosta vanhempien ihmisten kertomana, että pallon kulkissa jossain Pyhäjärven pitäjän Sortanlahden kylän yläpuolella, rannalla pyykinpesussa olleet muijat olivat hysteerisesti huutaen juosset karuun, kun luulivat vähintään maailmanlopun tulleen.

Sataman ruoppaus oli vuosisadan alun Käkisalmen merkittävin työllisyystyömaa, jolla maksettiin niin »huikean» korkeata palkkaa kuin 3 mk 10-tuntiselta työpäivältä. Töihin pyrkijöitä oli valkammilla mitalla, mutta kaikkia ei voitu sijoittaa. Sivuun jääneet olivat katkerasti kateellisia töihin päässeille, jotka puolestaan olivat »polleaa» ja mielestään merkki-miehiä.

Aarne saakkunoi — ja totta asiaa vanhasta Käkisalimesta

Ennennäkemätön kalansaalis

Ruoppaus aiheutti ennennäkemätön kalansalaisen satamalahteen — mistä lienee johtunutkin. Laatokan arvokalaa, lohta, nieräästä, siikaa jne. oli »hutu huttunaa». Työmiehet ostivat paikalla lohta 50 pennin kilohintaan, kaupungin torilla sitä myytiin vähän korkeampaan hintaan, mutta eihän silloinen vajaan parin tuhannen asukkaan kaupunki jaksanut kuluttaa moista saalista.

Aina neuvokas Koitto-laivan kapteeni Israel Hovi, joka liikennöi reitillä Käkisalmi — Pietari — Sortavala, otti hoitaakseen lohen ym. kalan ulkomaanviennin. Hl. Koitto lähti siihen aikaan Käkisalimesta Pietariin maanantaisin vieden mukanaan kalalastin ja palasi Käkisalmeen perjantaisin, jolloin kapteeni Hovi tilitti kalastajille välittämiensä saaliitteen hinnat.

Suurhaastaja Montosesta

Montonen, Topias oli Pärnän kylän miehiä. Eräänä kesäaamuna hän oli hakemassa hevosta hakalaitumelta, kun veräjälle tuli jokuunen kylänmiehes, jolle Topi vekuliin tapaansa katsoi aiheelliseksi syöttää pajunköyttä aina vakuuttamaan tapaansa. Tällä kertaa Topi sanoi, että »uottaks kuulliet, jotta Kivisalmeen (Käkisalmen ulkosatama Pärnässä) oli tullut jauholaiva, joka oli saanut vuodon ja kapteeni tarjoaa lesty- ja ruisjauhoo niin paljon ja ilmaiseksi kuin kuka vain kerkiää ottamaan. Kulovalkeana sanoma levisi kylään, ja oli se ollut melko iso hevosroikka Kivisalmen »saarilla» sinä aamuna. Oli tosiaan ollut hevosta valjastettuna rospuukojen, lavakärrien, teleskojen ja sонтakärrien aisoihin.

Oli oli, mutta mitään jauholaivaa, eikä muutakaan alusta sattunut sillä kertaa olemaan ristanissa eikä lähimaillaan. Montos-Topiaan ei kuulema ollut näkyvissä moneen päivään.

Ne jänis- ja lintujahtireissut

Totta haastaen, 1900-luvun alkukymmenillä Käkisalmen ympäristön metsät ja Laatokan saaret olivat paratisillisiä jantimaita. Tämän jutun muistiinmerkitsejä muistaa Käkisalmen herrojen jahtiseurojen jäsenistä ainakin pormestari Axel Grönlundin, rautakauppias Anders Lundsonin, raatimies Aksel Kimpeläisen, ent. kaupungin kamreeri Juho Puputin (Aarne isän), kaupunginlääkäri Emil Anders Luukkosen (sittemmin armeijan ylilääkäri, lääkintäkenraalimajuri — rva Mika Waltarin isä).

Aarne kertoo olleensa kyydissä jahtiseurua Laatokan rannalle, niille paikalle, jolle myöhemmin rakennettiin saksalainen Waldhoffin selluloosatehdas.

Pormestarin eteen hyvän ampu-mahollin päähän ilmestyi ajon aikana jänis, jonka monet näkivät ja näkivät tilanteen ihmetellen, miksi Grönlund ei amputu. Jänö meni menojaan ja herrat kokoon-tuivat pormestarin luo ihmettelemään, miksi tämä ei ollut laukaisut.

— Hyvät herrat, miksi minä olin amputu — selitti Grönlund yksipippuinen haulikko hihnasta olallaan — kun en ollut selvillä, mikä kolme piipusta minun olisi laukaista.

Joskus 20-luvun alussa kamreeri Puputilla oli pari erinomaista ajokoiraa, joitten ajotaito oli laajalti tunnettu. Noina aikoina oli maailmankuulun ruotsalaisen tulitikkukonsernin, Kreuger & Tollin suomalaisen sisarliikkeen Käkisalmissa toimiva johtaja Carlson kutsunut edustavan joukon mm. ruotsalaisia liiketuttaviaan Käkisalmeen, josta lähdettiin firman isolla

Konemestari Aarne Puputti laivastoinen varusmiespalveluksesta päästyään v. 1919.

moottorialuksella jänisjahtiin Hiihtolan Kilpolan saareen.

Tirehtööri Carlson oli nolona kun Kilpolassa ei kehittynyt yhtään ajoa. Seurue palasi Käkisalmeen saaliita, ja Carlson muisti kamreerin mainiot koirat. Telefonteräsi Puputille ja sai koirat käyttöönsä. Aarne mukaan koirien kanssa uudelle reissulle. Ei ajettu enää Kilpolaan saakka, vaan Aarnen kehoituksesta poikettiin Käkisalmen ja Kaukolan rajavesillä olevaan Jänissaareen. Sieltä saatiin saalis niin suuri, ettei maksamaita nykyisen riistanhoitomiesten kuullen, niin tulkittoman paljon kaatui jänöjä.

Paluumatkalla Carlsonin seurueen ruotsinmaalaiset herrat lupasivat »mitä tahojaan rahaa» niistä kahdesta jänishurjasta. Ei Aarne uskaltanut ryhtyä kauppoihin — eikä isä kamreerikaan myöhemmin poikaansa torunut loistavien kauppojen torjumisesta.

Taas kerran, taisi olla syksy 1919

Aarne oli isänsä kanssa jahtimatalla Heinäsaareissa, ulko-Laatokalla. Saalis oli 39 jänistä ynnä 12 paria metsälintuja, teeriä, metsoja jne. Paluumatkalle isä ja poika Puputti pääsivät Lankisen Matin — Laatokan lohikuninkaaksi mainitun miehen — kanssa tämän lähtieissä Kivisalmea kohti lohilaistissa olevine veneineen. Oli jo myöhäsyksy, alkutalvi, ja ennen Kivisalmea puhkesi lumipyry. Takapuolituntumallaan Matti kuitenkin osasi ohjata veneen Kivisalmen lahteen.

Hevoskyydissä vietiin jahtisaalis kaupunkiin ja seuraavana aamuna ennen yönousua Aarne isänsä käskystä kävi ripustamassa jäniksiä ja lintuja isänsä vanhojen jahtitoverieitten kyökinovien hantaakkeihin.

Renkimies Sallisen Heikki

Kamreeri Puputin Suosaaren hovin neljätoistalapsiseen perhepiiriin kuului aikoinaan »kiinteänä irtaimistona» eli melkein perheenjäsenenä renkimies Heikki Sallinen.

Kamreeri oli joskus ottanut alkikäisen Heikin palvelukseensa, kun oli kuullut, että se poika ei työtuntejaan laske, vaan on aina valmis lähtöön niin tyyneellä kuin tuiskullakin. Eikä kamreeri tietävästi käyttänyt väärin Heikin palvelualltiutta. Heti kärkeen oli luvannut pojalle palkan, jota monet palkollisvertaisensa olivat ihmetelleet.

Heikki oli tullut taloon, saanut »erityisen» huoneen kortteeriin, ja alkanut viihtyä talon töissä.

Muunna päivänä Heikki oli pyytänyt isännältään luvan saada ta-

80 vuotta jalkinealalla

Taskussaan 50 penniä, mutta luonteeltaan rohkeana yrittäjä aloitti Pekka Kinnunen nuorena poikana Lappeenrannan Pallossa suutariliikkeen, jossa tehtiin sekä korjaustyötä että valmistettiin tilauksesta kenkiä. 80 vuotta tuli kuun valhteessa kuluneeksi tämän liikkeen perustamisesta, jonka vaiheet liittyvät samalla Lappeenrannan ja osaltaan myös Käkisalmen vaiheisiin.

Yritys kehittyi nopeasti käsittäen sittemmin useammankin liikkeen ja saaden alusta alkaen tunnustusta korkealaatuisista jalkineistaan, Pariisinkin palkituista. V. 1912 liikkeen palvelukseen tullut Hilma Mononen perusti sisarensa ja tämän miehen Urho Kinnusen kanssa yhdessä liikkeen Käkisalmeen sekä 1934 Lappeenrantaan Monosen Jalkineiliikkeen. Käkisalmen liikkeen tuhouduttua he keskittyivät Miketoinnan jälle Lappeenrantaan hoitaen perheyhtiönä Monosen Jalkineiliikettä sekä P. Kinnunen Oy:tä, jonka hoidosta Pekka Kinnunen v. 1937 oli luopunut. Vsta 1948 lähtien ovat Erkki ja Salme Kinnunen olleet täysiä mukana Kinnusen liikkeen hoidossa, mutta Hilma Mononen toimii edelleen molempien toimitusjohtajana.

Pekka Kinnusen ammatitaidon ja uutteruuden ansiosta liike alkoi jo heti alusta lähtien kehittyä nopeasti ja jo viisi vuotta perustamisen jälkeen hän rakennutti oman talon Snellmaninkadulle, josta 1909 muutettiin suurempaan taloon Valtakatu 27:ään. Torin rannassa oli sivililiike ja myöhemmin P. Kinnunen avasi kolmannen liikkeen

Kauppakatu 33:ssa, jossa liike nykyisin toimii 1955 valmistuneessa talossa. Joitakin vuosia sitten liike sai lisää toimialaa käsittäen nyt kahdessa kerroksessa sijaitsevat edustavat tilat.

Nahka- ja Jalkine Oy toimi Käkisalmissa Pitkäkatu 10:ssä talvisodan alkuun, jolloin siihen jo ensimmäisenä sotapäivänä tuli täysosuma ja Urho Kinnunen kuoli Käkisalmen ensimmäisenä pommitusuhriina. Se oli luonnollisesti kova isku Martta Kinnuselle polkineen, joista vanhempi, Erkki, oli silloin 13-vuotias, nuorempi Martti neljän vanha. Mutta rva Kinnusella ja sisarellaan Hilma Monosella riitti sisua, ammattitaitoa ja yhteishenkeä jatkaa yrittämistä kokemistaan kolmesta evakuoinnista ja monista myös Lappeenrannassa koetuista pommitusvaurioista huolimatta.

Martta Kinnusen myös jo potuttua joukosta, ovat Hilma Mononen ja nuoret Kinnuset jatkaneet entisessä hyvässä perheengessä liikkeen hoitoa ja kehittämistä. Kinnuset ovat mm. jotka vuosi tuustuneet ulkomailta sekä kotimaassa alan uutuuksiin ja seuranneet muutenkin ajan kaikinpuolista kehitystä. Osoituksena liikkeen taosta on sekin, että juuri he edustavat Lappeenranta Suomen Kenkäkunnassa.

Merkkipäivänään liike musti sen perustajan, Pekka Kinnusen, ammattitaitoa mm. esittelemällä näyttökunassa sen alkuisia käsin taidokkaasti valmistettuja jalkineita. Liike sai myös vastaanottaa runsain mitoin onnitteita 80-vuotisen toimintansa merkeissä. Sve

Toimitusjohtaja Hilma Mononen sekä Salme ja Erkki Kinnunen, jotka ovat joustavasti jakaneet vastuun liikkeen hoidosta. Edessä oleva veikeä kuparisaaapas kuului sekin juhlapäivän lahjoihin.

lon hevosella ja reellä ajaa kaupunkiin tärkeälle asialle. Tärkeä asia oli kosiomatka. Heikki sai luvan ja lähti liikkeelle kilometrin päässä olevaan kaupunkiin. Aisakello kilkatti, kulkuset vempelissä helisivät, sulhaskokelas vällyjen alla isossa kirkkoreessä. Meni ilta, meni seuraava päivä. Heikkiä ei kuulunut kotiin.

Toisen päivän iltana Käkisalmen ortodoksisen seurakunnan rovasti Anninskij soitti isäntä-kamreerille ja ilmoitti, että »teidän on hevonen, teidän on renki meidän piha-portissa kiinni».

Kuka lienee käynyt hakemassa kamreerin hevosen ja reen.

Heikki-renkiä ei löytynyt samalla kertaa. Lieneekö ollut kolmas päivä kun Heikki löytyi Seurahuoneen n.s. »mustasta puhvetista». Se oli paikka, jonne jälkihumerit ohjattiin ja jossa oli lupa jopa sylkeä lattialle.

Joka tapauksessa Sallis-Heikki sai ort. pappilan piikana olleen Varpunsa, joka heidän avioliittonsa alkaessa oli 44-vuotias, Heikki silloin vasta 22 vuoden ikäinen. Heikki toi Varpun Suosaareen, sai

mökin talon mailta ja palveli uskollisesti isäntäänsä — ties kuinka kauan.

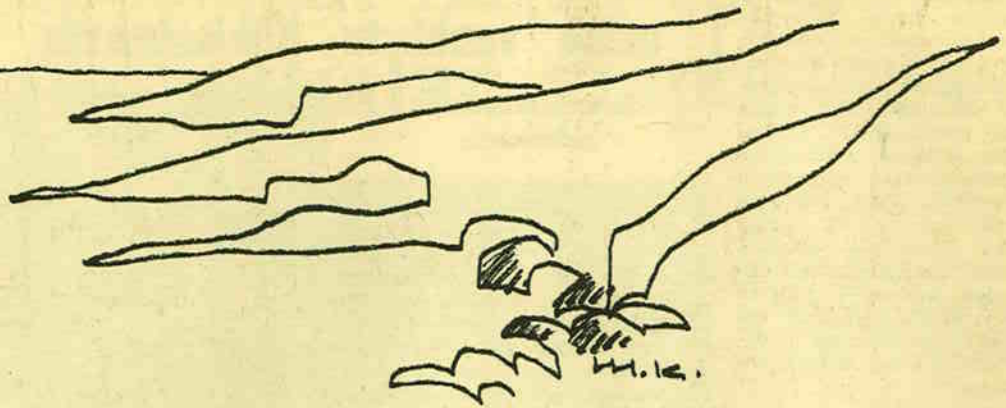
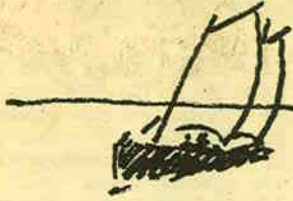
Varpu oli jalkavammainen, ei ylen nättikään, mutta uskollisesti Heikki hoivasi rampaa puolisoaan, joka iän karttuessa oli niin liikuntakyvytön, että Heikki kantoi hänet selässään saunaan, pesi, kuivasi, kantoi mökkiin takaisin — ja joskus kuului kupanneenkin puolisoaan »pahat veret».

Monet kerrat oli Heikki — kehtaamatta pyytää talon hevosta — vetänyt vesikelkalla Varpun kirkkoon, jonne kamreerin Suosaaresta oli matkaa ehkä puolentoista kilometriä.

Jatkona edelliseen jäi kertomatta, että Heikin kosioretken aikana, jolloin hevonen jäi rovasti Anninskijn portin puristukseen, aisakello ja kulkuset oli varastettu, Monen monena sunnuntaina Heikki kävi kirkon hevospuomilla etsimässä kelloa ja kulkusia. Ja eräänä kauniina talvisunnuntaina ne löytyivätkin erään pitäjän isännän hevostalusta.

— »En kehtaa sannoo, kenen», oli Heikki sanonut isännälleen kamreerille.

Kallenpoika

Laatokan rantaa.

Setä-Topeliuksen kertomaa Käkisalimesta

V. 1845 ilmestyi Sakari Topeliuksen kirjottama ja hänen kolmen tunnetun taiteilija-aikalaisensa kuvittama teos *Finlands framstäldt teckningar*. Kuvassa Pärnän silta, joka oli rakennettu Vuoksen pohjoisimman laskuhaaran yli Käkisalmen ja Kankolan pitäjien rajalla. Topelius kuvaa ihastuneena kaupunkia ja omistaa kappaleen kirjastaan kertomukselle Pärnän sillasta.

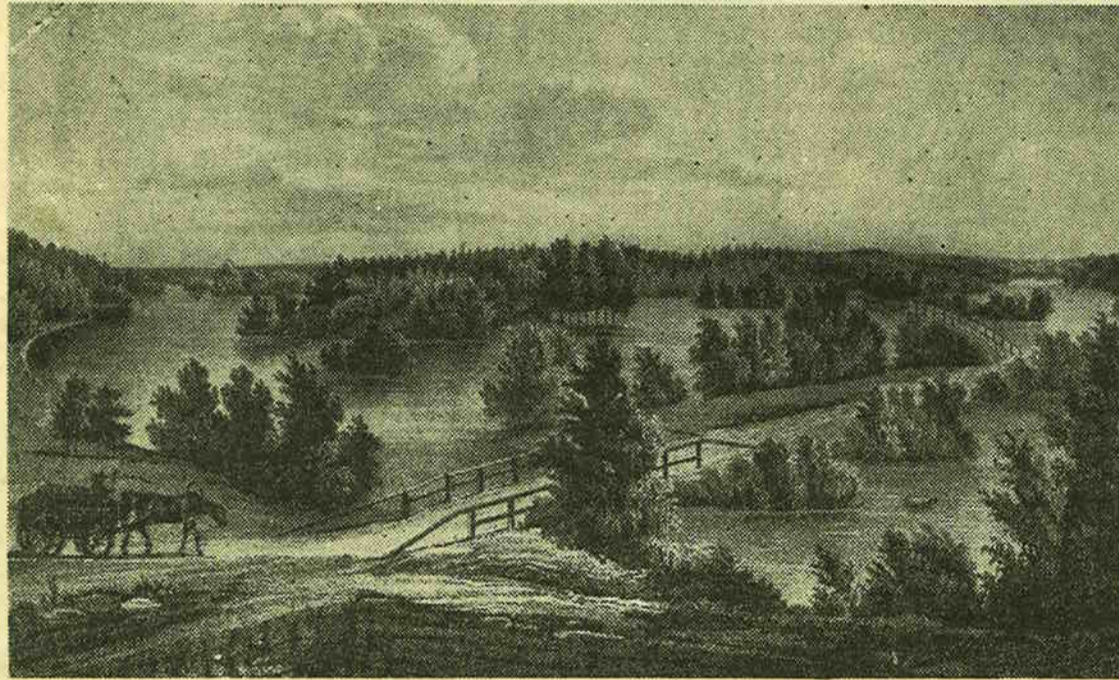
Noin 3½ virstaa Suotniemestä virtaa Vuoksen pohjoisempi laskuhaara ohi joukon pienempiä ja suurempia saaria pohjoiseen päin. Sahan koskelle, Leppäkoskelle ja Kiurunkoskelle, minkä jälkeen se jakaantuu pääasiassa kahteen haaraan, jotka Pärnän sillan alapuolel-

la 4 virstaa Käkisalimesta katoavat Laatokkaan. Kalastuksella täällä on vähäisempi merkitys, mutta kauden on näköala Pärnän silloilta monille pikku saarille, jotka luovat varjonsa levottomina kiiruhtaville, kristallinkirkkaalle aalloille. Ainoastaan Käkisalmen asukkailla on usein onni käydä tällä paikalla, johon satakieli on rakastunut. Kappaleen matkaa sillasta, joka johtaa yli virran pienen eteläisen haaran, on suhteellisen hyvin säilynyt linna. Koko Käkisalmen maaseurakunta on muodostunut kolmesta räisstilasta, karjakartanosta: Vuohensalo, Joensuu ja Saha. Viimeksi mainitulla nimellä kutsutaan myös Pärnää mainitun joenhaaran käsittävine alueineen.

Topeliuksen kuvauksessa ei ole paljonkaan uutta sille, joka on pin-

nallisesti tutustunut sadan vuoden takaisen Käkisalmen historiaan. Sitä kuvastuu kuitenkin romanttinen viehtymyksensä historialliseen tarina-ainekseen, niinkuin osoittaa maininta Linnan nimettömästä vangista, ja välähdyksen Topeliuksen herkkyydestä luonnonkauneudelle huomaamme hänen kuvauksestaan Pärnän sillan seudulta, »jota satakieli rakastaa».

Oheisen kuvan Pärnän sillasta on piirtänyt Pehr Adolf Kruuskopf (1805–52), aikansa tunnetuimpia piirtäjiä. Hän oli kihlakunnantuomari ja yliopiston piirustuksenopettaja, joka harrastelmalsen piikkutarkasti, on tallettanut kuvina viime vuosisadan alun Suomea ja täten jättänyt nimensä maamme kulttuurihistoriaan. — JK

Pärnän silta

Laatokan laulu

Armas Lähteenkorva on Käkisalmealaisille tuttu taiteilijana ja laajemmaltakin tunnettu erityisesti mitalitaiteilijana, jonka tekemiä ovat mm. Suomen kirkon 800-vuotismuistomitali, Helsingin kaupungin ansiomitali, henkilömitalit jalkaväenkenraali Aarne Sihvosta, maaherra Jalo Lahdensuosta, maaherra S. Mattssonista ja ministeri Emil Luukasta.

A. L. on syntynyt Heinolassa 1906, tullut ylioppilaaksi Käkisalmen yhteiskoulusta 1924, opiskellut Helsingin yliopistossa, valmistunut kansakoulunopettajaksi Sortavalan seminaarista, opiskellut S:n Taideyhdistyksen piirustuskoulussa vv. 1932–38, toiminut kansakoulunopettajana ja Suolahden yhteislyseon kuvaamatalon lehtorina, josta virasta siirtyi eläkkeelle tänä vuon-

Taiteilija Armas Lähteenkorva

na ja asuu nykyisin syntymäkaupungissaan Heinolassa. Hän on opiskellut mitalitaidetta prof. Morbiduccin johdolla Roomassa sekä tehnyt useita ulkomaisia opintomatkoja. Hänen teoksiaan on mm. Kansallismuseossa ja Turun tuomiokirkossa.

Lukuisat Käkisalmen entiset partioijat muistavat A. L:n eli

— En pysty kummempaa sanomaan, mutta Laatokka on ollut voimakkain luonnonelämykseni Känaksella.

Taiteilija viittaa toista vuotta sitten kuolleeseen runoilijasisarensa, Mirjam Lähteenkorvaan:

— Mirjamun runoissa on Laatokka ilmaistu kauniimmin kuin minun lauseisani. Hänen kantaa-tistaan Meri:

Olet huuhtonut tuulin ja lainein, meri rantoja vuoteni mun. Läpi parhaan nuoruuteni näen aavojen kimaltelun . . .

Varis-Matti – villiketun kesyttäjä ja hopeakettutarhauksen uranuurtaja

Pärnäjoen suulla Laatokan rannalla asui vuosisatamme kolmella ensi kymmenellä omalaatuinen mies, Varis-Matti eli Kettu-Matti, oikealta nimeltään Matti Varis. (syn. 1854).

Varis-Matti oli alun alkuun varvari eli sorvari, mutta kerran hänen suustaladattava pyssyinsä panos räjähti piipussa asetta puhdistessaan ja ruhjoi Matin molemmat kädet. Matin oli jätettävä sorvarinammatti tukkunaan ja metsästyskin toistaiseksi. Onnettomuus sattui vuosisadan vaihteessa, jolloin sosiaalihuolto ei vielä ollut nykyisellään ja niin Mattikin jäi 48 markan vuotuisen kunnaneläkkeen varaan. Sehän ei tietysti riittänyt toimeentuloon. Matti yritti hankkia lisätuloja metsä- ja vesilintuja kesyttämällä ja niitä myymällä, mutta hankkeesta ei tullut kunnon tienestä.

Eräänä yönä valvoessaan Matin päähän palkkautti ajatus ryhtyä kesyttämään kettuja, joiden nahka oli siihen aikaan korkeissa hinnoissa.

Ajan oloin Matti sai vuokratuksi puolen hehtaarin laajuisen kivikkomäen Pärnän joen suusta Laatokan rannalta, jonne hän rakensi 6 neliömetrin suuruisen mökin. Tottuneena eränkävijänä Matti sai alkuun pari ketunpentua elävinä kiinni ja kytki ne tupansa ovenpielehen. Tuulen ja sateen suojaksi ketunpentut saivat puoleksi maan sisään kaivetun puulaatikon, jonka Matti toivoi tulevan keväällä punaturkkien lastenkamariksi. Mutta kettuparille ei tullutkaan jälkeisiä. Matti päätti järjestää elänteilleen mahdollisimman luonnonvaraiset asuinsijat ja kalvoi tonttinsa kivikkomäkeen niille pesät. Työnteko kivimäessä oli enemmän kuin rankkaa, sillä Matin oli päivisin oltava jossain hanttihommissa muualla ja vain litapuhteilla ja öisin jäi aikaa kettutarhan rakentamiseen. Menikin kuutisen vuotta ennenkuin Matti sai kettumonttunsa valmiiksi ja samoihin aikoihin tarhastaa ensimmäisen siinä syntyneen poikueen.

Yhden miehen työksi oli kettula valtavan suuri suoritus. Kivimäkeen kaivetuista luolista oli osa niin avaria, että niissä saattoi täysikasvuinen istua kyykkysillään. Luolissa oli ilmanvaihtoaukkojakin, joiden kautta tuli myös himmeätä valoa, ja luolatilaa oli niin avarasti, että ronski mies voi niissä ryömiä. Luolien pohjat oli päällystetty kuivalla saraheinällä. Varis-Matti, joka ei henkilökohtaisessa hygieniassaan ollut suinkaan huolellinen, piti hoidokiensa synnytysilat bakteereista vapaana kreolinin avulla — se aine kun tappoi myös kirput.

Matti oli ilman kirjatietaa, metsäläisvaistonsa ja kokemustensa perusteella vain, saanut syntymään farmin, joka seuraavien vuosien aikana tuotti hänelle iloa ja tyydytystä ynnä rahaa. Parhaan vuoden tulos oli yhden naaraan synnyttämänä 9 pentua ja kaiken kaikkiaan Matille rahatuloja koko

Varis-Matti matkavarusteissa

vuoden elantoon. Varis-Matin toimeentulo farmillaan oli ensimmäisen maailmansodan alkaessa oman kertomansa mukaan tyydyttävä. Sodan ja sitä seuranneen pulakauden alettua farmin tuotanto heikkeni — ei saanut enää kauraa, ei lihaakaan kettujen ravinnon tarpeen mukaisesti.

Näinä aikoina eräät Käkisalmen kaupungin herrat, jotka olivat kuulleet Norjassa harjoitetusta sinikettutarhauksesta, kääntyivät Matin puoleen tarkoituksenaan perustaa Matin tontille sinikettutarha. Sellainen perustettiin ja Matti aloitti jalokettujen tarhaamisen laitoksen palkattuna johtajana eli 'tirehtöörinä'.

Villiketujen kesyttäjänä ja tarhaajana melkoisesti onnistunut Matti ei kuitenkaan kyennyt soveltamaan tietojaan ja taitojaan menestyksellisesti hopeakettujen hoidossa. Ties miten kauan hopeakettutarha toimi, mutta niinä aikoina Varis-Matti pääsi elintasonsa huippulukemiin.

Muistamme vielä hyvin, miten Matti antoi ymmärtää, että häntä oli tituloitava tirehtööriksi ja hänen vaimoan tirehtöörskäksi. Tirehtöörskälleen Matti teetätti hopeakettupuuhkan ja muistaaksenne osti myös huivin sijalle hatun, jollaista ei kylässä ollut silloin käyttänyt yksikään emäntä.

Ennen niin vaatimaton Mattikin muuttui, ei asultaan »herraksi», mutta käytökseltään.

Jonain pyryisenä päivänä Matti oli palaamassa kaupungista farmilleen, jonne erkani Käkisalmen-Hiitolan maantietä kärritie tai polku. Valtatieltä jokisuuhun johtava väylä oli tietysti tukossa. Matti poikkiesi tienhaarassa olevaan

Näkymä Käkisalmen linnalle.

Muistelmia Käkisalmesta lähdöstä vuonna 1939

Pitkin kevättä ja kesää oli eletty pienen jännityksen vallassa, vaikkakin hiljaista oloilaa. Pitkin kesää oli seurattu päivittäistä junien kulkua, jotka raskaissa kivilasteissa matkasivat rajansuuntaan. Joukkoon oli alkanut ilmaantua myöskin umpivaunuisia junia. Tästä kaikesta teki kukin omia johtopäätöksiään. Jännitys hiukan lisääntyi, kun syyskuun alkupäivinä joutui lähtemään y:n kirjoihin pieni erikoisryhmä. Koitti lokakuun 6. päivän ilta, ei mitään erikoista. Kuitenkin yön aikana olivat sotilaspiirin lähetit vierailleet lähes kaikissa perheissä ja aamuun mennessä olivat kaikki määrätyn iän täyttäneet miehet häipyneet kotinurkilta. Nyt alkoi liikehdintä ja pientä hermostustakin koettiin.

Monesta liikkeestä oli joutunut lähtemään johtajasta lähetettiin lähes koko miespuolinen väestö. Meijeristään, joka sentään vastasi aika huomattavasta osasta kaupungin elintärkeistä tarvikkeista, oli kone-mestari ja miespuolinen meijerikökin saman tien häipynyt. Kone-mestari tosin saatiin sotilaspiirin välityksellä melko nopeasti takaisin, mutta meijerikkö jäi sille tielle ja kaatui sodan alkuvaiheiden aikana.

Menin tavanmukaiseen toimipaikkaani Käkisalmen Seudun Osuuskassaan hiukan tavallista aikaisemmin seuratakseni yön jättämää valkutusta. Kulkiekseni ohji torin, ei

siinä ollut tavanmukaista iloista hälinää eikä monta kaupuskelijaa-kaan. Läheystyössäni meijerirakennusta, jossa myöskin Osuuskassa toimi, ihmettelin väen paljoutta. Rappukäytävä joka johti kassan toimistoon rakennuksen toiseen kerrokseen, oli tupaten täynnä väkeä kadulle saakka.

Läheystyössäni rappuja olisi jokaisella ollut erittäin tärkeää kerrottavaa. Kun oli lopulta kassan aukio-oloa koittanut ja kassan toimihenkilöt, neidit Irja Kouvo ja Lahja Koiranenkin olivat saapuneet, alkoi asiakasten joukko täyttää toimistohuoneen. Jokainen selvitti suunnittelewansa lähtöä jonnekin kauemmaksi tuttavansa luokse, tai menevänsä naapurin kanssa sen tuttaviin. Lähtö tapahtuisi vielä tänä iltana, tai huomenna viimeistään. Toivomus oli kaikilla sama, täytyisi saada mahdollisimman paljon rahaa mukaan. Yritimme selostaa kuinka suuria varoja olisi lähtetä suuren rahaerän kanssa, koska he saivat talletuskirjoillaan niiden paikkakuntien kassoilta, jonne he menisivät. Oli vaikeata saada näitä ihmisiä käsityksiänsä muuttamaan, jotka pienen itkunkin pyrkieissä asiaansa toimittivat. Annoimme nostaa kunkin normaalin ehtojen mukaisen määrän paitsi suuremple-rahallisille tavallista enemmän. Saimme sinä päivänä ensimmäisen kokemuksen hätäntyneistä ja pe-

Herra-Aatin tupaan ja vaati Aatia vetämään vesikelkalla tihetööri kotiin. Aati aluksi torjui Matin esityksen, mutta kun tämä oli vetäissyt esille sadan markan setelin ja luvannut Aatille sen kyytipalkaksi, laiskansutjakka Aati suostui mielihyvin. Ja niin katkesi Matin parikilometrinen kotimatka umpihangessa Aatin kiskomana ensinmainitun puolesta kuin »vettä vaan».

Matin muistavat vielä 30-luvun alun käkisalmelaiset kaupunkimme torilta. — Matti oli saanut jonkinlaisen uskonnollisen herätyksen ja tallusteli silloin tällöin kaupungin torille »saarnaamaan».

Väikkyy mielessämme kuva, jossa Matti pitkävartisine koukkukepeineen, kontti selässä, pitkätukkaisena ja takkupartaisena tallaa pohjoisesta päin Käkisalmeen johtavaa maantietä kinterellään Pärnän kylän koiraalauna ärhäkästi haukkuen. Matti silloin tällöin jonkinakin yrittäessä pohkeeseensa kiinni, heilauttaa pitkää keppiään turvallisuuksensa takeeksi. — Koirien radikaalin käyttäytymisen syyksi mainittakoon, että Varis-Matti häisi ketulle vielä kauan sen jälkeen kun hänen viimeisetkin kettunsa olivat siirtyneet ajasta läisyyteen.

Varis-Matissa olisi nykyajan psykologeille, psykiatereille ja sosiologeille ollut varmaan mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Varis-Matin kotona Pärnänjokisuussa kävi aikoinaan tunnettu karhunkaataja-herrasmiehenä ja yleensä erämiehenä tunnettu Arne Broberg — oliko metsänhoitaja tai ruukinpatruuna —, joka on kertonut Matin olleen hänen vieraanaan. Broberg oli tarjonnut Matille nukkumapaikaksi konttorikamarin, mutta vieras oli kielletty siitä, koska hän halusi yöpyä sellaisessa paikassa, missä sai sylkeä lattialle minne tahojaan. Matti oli valinnut nukkumapaikakseen isännän kanalan yhteydessä olleen kamarin.

Kun ei yövieras ilmaantunut aamulla näkökselle meni isäntä kanalan kamarin ja tapasi Matin siellä ankarissa sisusvaivoissa, puoli tiedottomana, melkein puhekyvyttömänä.

— Jos mie nyt kuolen tähän, niin luvatakseni, että minnuu ei hauvata kirkkomaahan. Ruumiini on paloiteltava kettujen ruuaksi. Silloin tiedän, että olen ollut hyödyksi tälle suurelle isänmaalliselle yritykselle.

Näin Broberg jatkaa:

— Ehdotin, että ennen paloittelemista koetettaisiin lieviittää tuskaa. Tiedustelin, tahtoiko potilas konjakkia vai ooppiumia? Ei hän huolinut kumpaakaan, vaan halusi teelusikallisen etikkahappoa ja sokeripalan, mikäli niitä oli kotona. Vastoin luuloani ukko oli täysin pirteä muutamia minuutteja sen jälkeen kun oli niellyt etikan. — JK.

lonvaltaan joutuneista ihmisistä. Päivä oli meille muutoinkin vaikea, sillä eihän tällaisen varalle oltu millään tavoin osattu varautua, koska olimme vielä normaalla aikaa. Tilanne jatkuikin suunnilleen samanlaisena, mutta rahan antomäärä oli rajoitettu mahdollisimman pieneksi ylhäältä tulleiden ohjeiden mukaisesti.

Tämän jälkeen tilanne paheni päiväpäivältä eikä lukaan enää suoritellut minkäänlaisia maksuja. Osuuskaupalta, maalaiskunnalta ja meijeristä, joiden rahastojen hoitajina olimme, saimme sentään käteistä pienen erän päivittäin. Tarvittavaa rahaa jouduimmekin tilaamaan postin kautta. Aloimmekin suuresti toivoa tilannetta, jolloin

saataisiin sulkea tärkeimmät asiakirjat jo hyvissä ajoin tilattuihin tukeviin peltiarkkuihin. Elkhän sitä aikaa kovin kauan tarvittu odottaakaan, kun kaupungin poliisimestari soitti Osuuskassaan ja ilmoitti, että arkistot on oltava Käkisalmen asemalla klo 19, josta ne siirretään paikkakunnalta pois vartioituina, mutta minne, sitä ei hankään osannut sanoa. Se onkin sitten taas jo asia erikseen.

Sinä päivänä myöskin poliisimestari kuljetti minut sotilaspiiriin, jossa sain sotilaspassini erillisen liitteen ja määrärauksen erikoistehtäviin.

Ahtila, marraskuun 22. pñä 1939.

Simo Ulaska.

Eräät syntymäpäivät ja sen jatkot

Elettiin vielä oikeaa vanhaa hyvää aikaa, jonka veroista ei ole sen jälkeen koettu.

Kesä oli mitä parhaimmillaan, viikkokausia jatkunut lämmin ja kuiva sää oli tehnyt kesästä mitä parhaimman. Kihlakunnanoikeus istui välikäräjillä, joissa myöskin nimismies on aina mukana. Joku oli täyttänyt vuosia ja halusi tarjota syntymäpäiväkahvit. Yleensä tällainen tilaisuus vaati nimismiehen ja mahdollisten toistenkin tuttavien asianajajain mukanaolon. mm. henkilökirjoittaja oli nykyin mukana.

Kihlakunnanoikeus istui sinä iltana noin klo 19 ja sen jälkeen aloimme peräkanana painua Uuteen-hotelliin joka olikin siinä verrattain lähellä.

Illan isäntä hoiti mainiosti asian. Ilta jatkui erinomaisen keskustelun ja seurustelun merkeissä eikä ajan kulkua oikeastaan kukaan tullut seuranneeksi, eikä hän se ollut aivan tarpeellistakaan. Keskustelunaiheita oli paljon ja siinä innostuksen vallassa puhuttiin joskus kaikkikin samanlaisesti. Talon johto oli kuitenkin seurannut aikaa ja niinpä aivan kuin huomaamatta ilmestyi omistajan iloinen olemus ovelle ja sanoi: Nyt olemme jo oikeastaan siirtyneet tunti sitten toiseen vuorokauteen, joten pidetään tauko ja jatketaan taas huomenna.

Ehdotusta vastaan ei oikeastaan ollutkaan mitään, vaan aloimme hiljalleen tehdä poislihtöä. Nimismiehellä oli kuitenkin valmiina oiva ehdotus ja hän pyysi joukkoa, joka näin sattumoisin oli koossa pikästä aikaa, että mentäisiin heille. Samalla kuin ehdotustansa vahvistaakseen hän sanoi, että siellä eivät naiset määrällekään. Hänhän eli silloin poikamiehen paperilla. Hänen ehdotuksensa sai yksimielisen kannatuksen ja aloimme peräkanana painua torin poikki hänen asunnollensa.

Nimismies oli aivan kuin tarkoituksella hoitanut asian edellisenä päivänä. Pian ilmaantui keittion pöytäin isokokoinen savustettu siiankinkku, torilta aamulla erältä voista kuululta emännältä ostettu voipaketti, kaksi korillista limonaadia sekä tukeva veitsi. Jokainen sai palvelia itseään. Tarjoilu oli kaikkien mielestä mitä erinomaisin ja jokainen oli valmis tunnustamaan tämän aivan toisenveroiseksi kuin hotellin ruoka-antimet.

Siinä kinkkua välipaloina maistellussa keskustelu alkoi luistaa entistä latua. Aiheita oli paljon, josta täytyi jokaisen saada mielipiteensä lausua. Alkoi keskustelu myöskin urheilusta. Taisi olla henkilökirjoittaja, joka sen aloitti, vie-

Ollessaan evakkona Koskenpäässä serkkuni meni uimaan kahden muun naisen kanssa. Hänen pikku tyttärensä jäi istuskelemaan rantatöyrälle.

Paikalle tuli evakkotalon vanha-isäntä, katseli aikansa vedessä polskuttelevia ja kysäisi tytöltä: — Oikös pieni akka osaa vielä uida?

Tyttö pelästy ja juoksi veden rajaan itkien:

— Äiti, äiti, talon vanhaisäntä haukku minnuu akaks.

Äiti selitti ja lohdutti, ettei täällä akka ole haukkumasana kuten Viipurissa, vaan vanhempi polvi kutsuu sekä pieniä että suuria naisia akaksi. — S i r i H a s a n e n, Kolho.

läpä esiintyen aikamoisena teki-jänäänkin. Kun hänen puheistansa alkoi selvitä, että kyllä hän tämän joukon kanssa uskaltaisi lähteä kilpailuun lajissa kuin lajissa, sai se joukon erimieliseksi. Mestareita alkoi ilmaantua useampia ja kun väittelyllä ei tunnuttu saatavan aikaan ratkaisua, ehdotti nimismies, että asia voitaisiin ratkaista heti juoksulla, koska siinä lajissa voittaja on parhaiten todettavissa. Asiasta päästiin sopimukseen ja sovittiin, että kilpailu tapahtuu Kanaksentienellä.

Tohtori Miettisen tontin kulkemasta juostaan Uudensuomen luona kulkevalle rantaradalle ja siinä on niin selvä maalipaikkakin, että on voittaja helposti todettavissa. Kun kaikki olivat ehdotuksesta yksimielisiä sekä uskoivat juuri nyt kuntosaa olevan parhaimmillaan, niin eipä siinä murta kuin taas alkoi kaikkien matka lähtöpaikalle. Vain nimismiehen koira jäi tarkastelemaan, jääkö siihen kinkkukuluuhun jostain hänellekin.

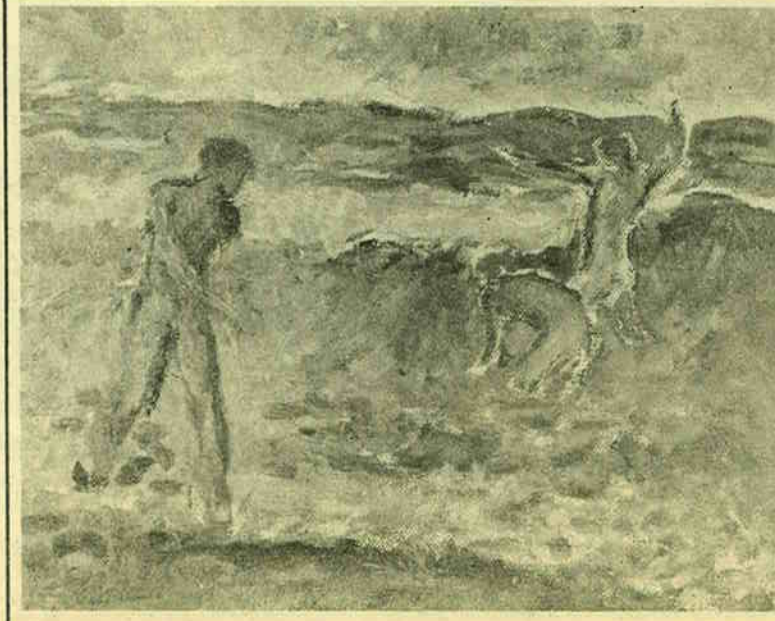
Lähtöpaikalle saavuttaessa vedettiin piirto tien yli, jonka takaa lähtö tapahtuisi. Ruuskan Mikko vanhimpansa sai maalityömarin toimen, kun minut määrättiin lähtetäjäksi. Kilpailijat asettuivat lähtöpaikalle riviin. Oikealle puolelle tietä asettui oikeuden puheenjohtaja, joka sillä hetkellä oli eräs helsinkiläinen tuomari, hänen rinnalleen lautamiehet. Nimismies astui keskelle ja hänestä vasemmalle puolelle henkilökirjoittaja parin tuun tuomarin kanssa. Kilpailu alkoi. Heti ensimmäinen lähtö onnistui ja joukko lähti sellaisella voimalla, ettei siitä kohoavan pölypilven vuoksi näkynyt kuin muutamia. Ääntä sitävastoin kuului sekä valitusta, jossa selvisi monen kumpon pettäminen.

Jätkäkeskustelussa moni arvelli kuntosaa tilapäisen heikkouden ehkä johtuneen liiallisesta kinkkun syönnistä. Maalipaikalla Ruuskalla oli verrattain helppo, sillä sitä mukaa kun joukosta joku onnistui radalle saakka, hän astui heti pitkäkeeseen tai istumaan radan varteen. Voittajan selville saamisessa esentiin päästiin helpolla. Kukaan ei ollut huomannut milloin ja missä järjestyksessä eräs kilpailija oli onnistunut ylittämään radan ja se soi nyt voittajan ilme kasvotiltaan. Kulkapas se muu olikaan kuin herastuomari Heikki Leppänen. Voittajasta oltiin yksimielisiä, mutta oletettiin hänen käyttäneen Pihkalan kuulua systeemiä.

Kilpailu olisi ansainnut suuremman katsojamäärän kuin nyt, sillä tuskinpa sitä näkivät muut kuin vain siinä kasarmin tiellä oleva vartija sekä juuri vartiointia suorittaneet sotilaat. Pitkäkesti heidänkin toimituksensa näytti kuitenkin menevän. Siinä selvisivät he nenätysten ja näyttivät vilkkaasti neuvottelevan ja viittoilevan melhin päin. Elkhän sitä katsojain väheistä määrää sopinut ihmetelläkään, koska kilpailu tapahtui aamulla klo 4. Osanottajat olivat kuitenkin tyytyväisiä ja kukin alkoi palalla omille teilleen. Aamulla oikeudenkäynti alkoi taaskin tavanmukaisesti ja kaikki olivat aikanaan paikalla.

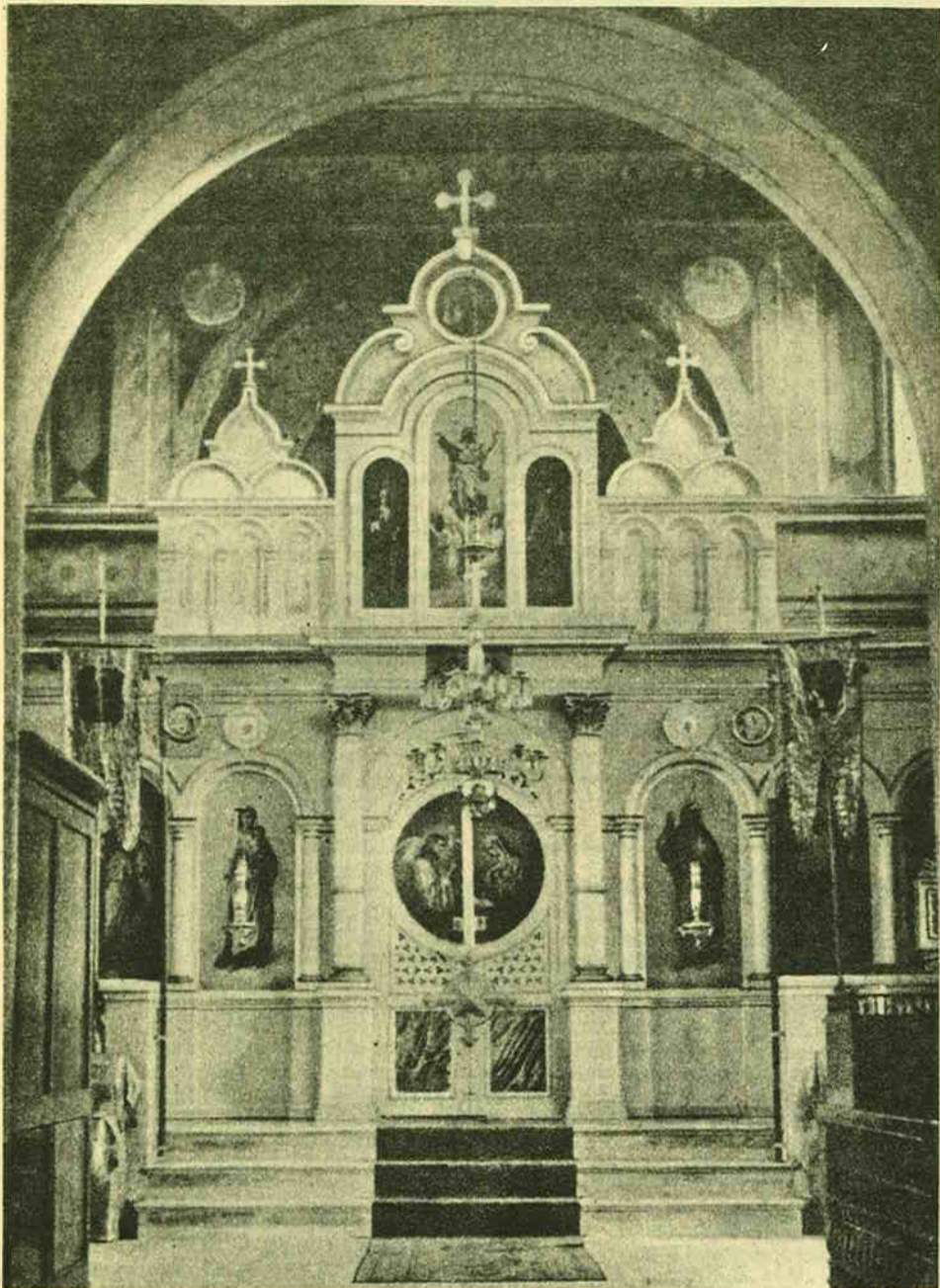
Ahtila, marraskuun 23. pñä 1939

Simo Ulaska

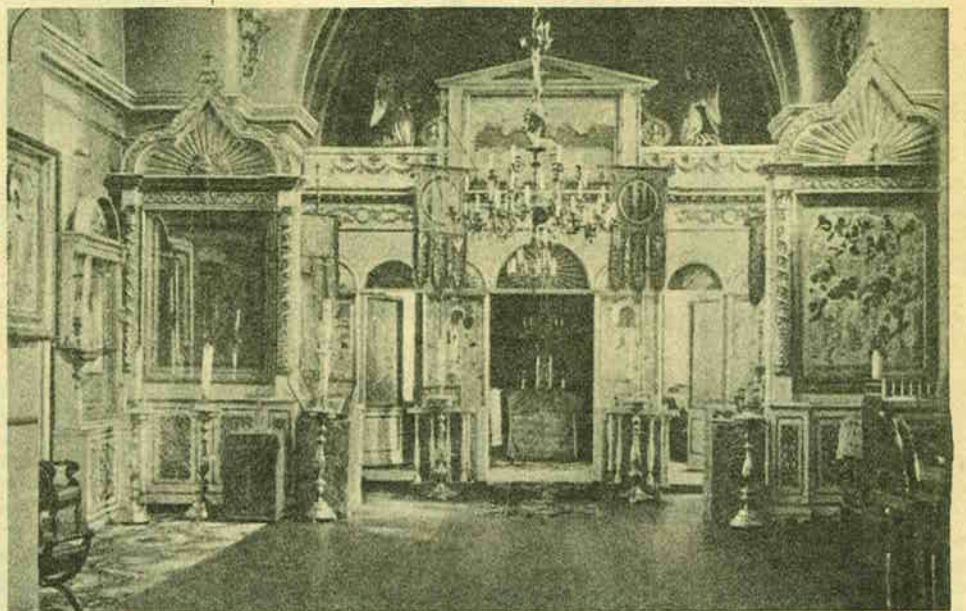

Armas Lähteenkorva: Ulmaripolksia Laatokan rantatyrskyissä.

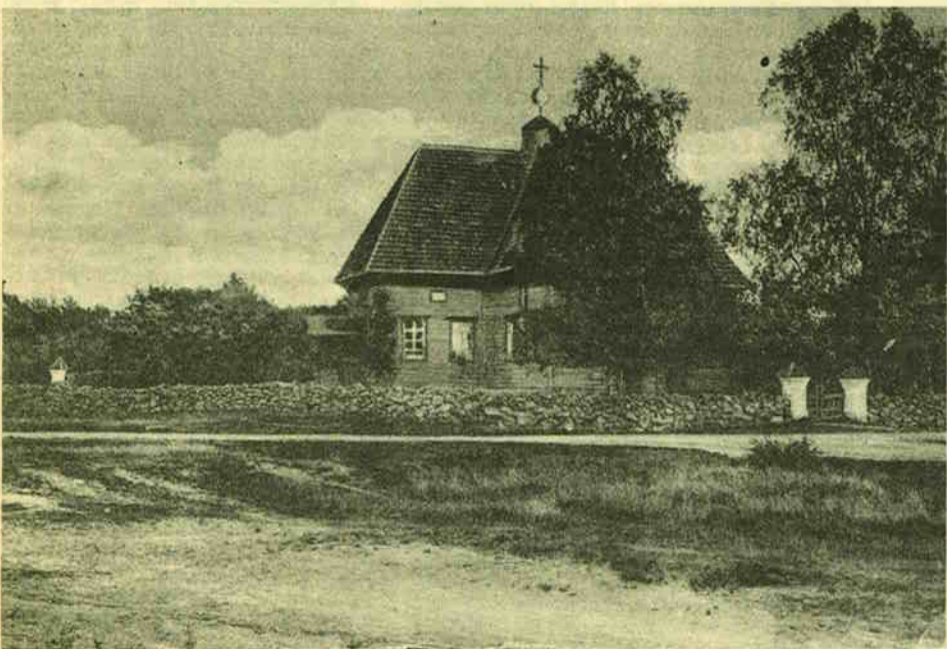
KÄKISALMEN KIRKOT

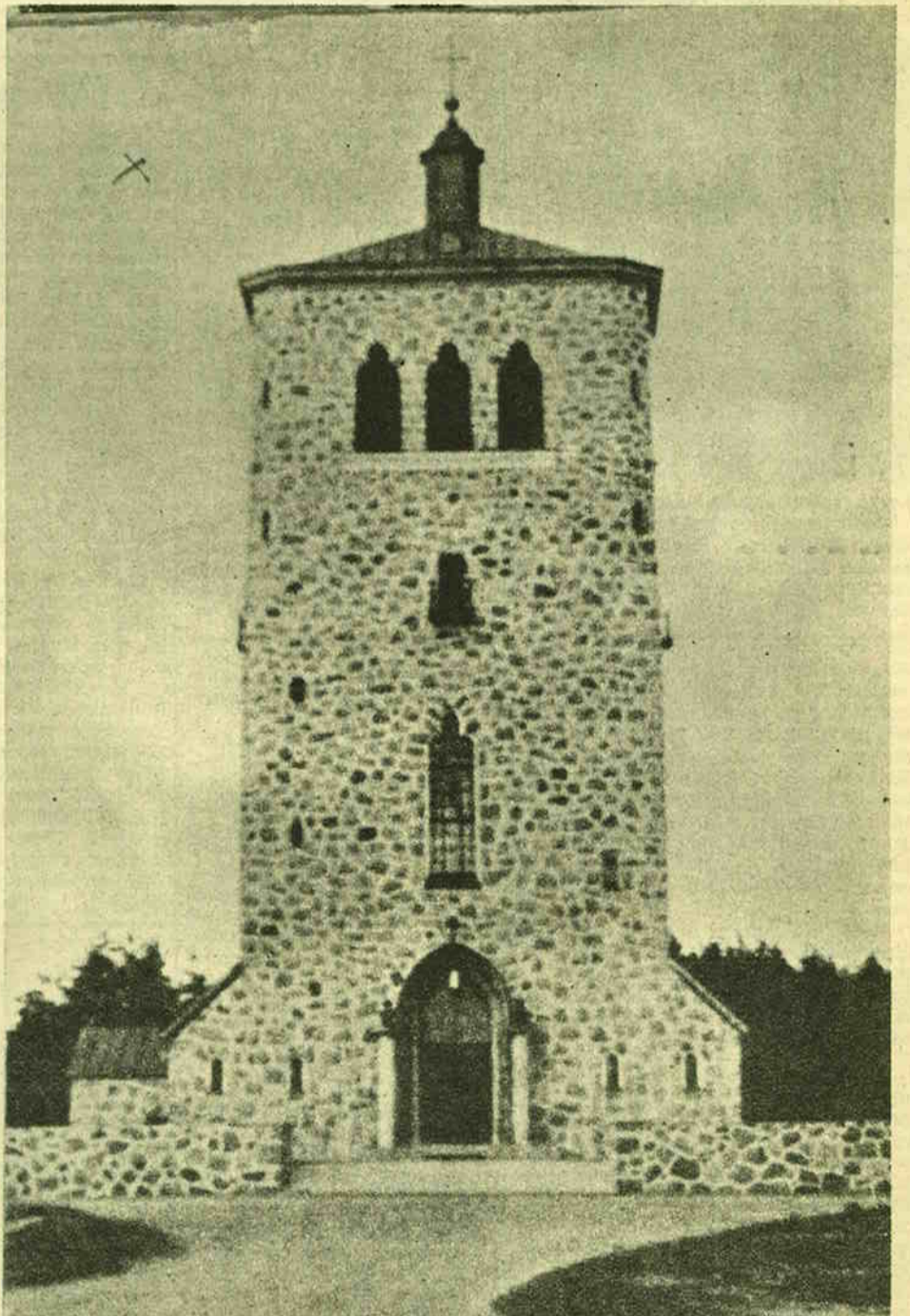
Ortodoksisen seurakunnan kirkko kauppatorin laidassa oli professori L. T. J. Viscontin piirtämä, rakennettu 1847 Pyhän Neitsyt Marian kunniaksi.

Kreikkalaiskatolinen rukoushuone vuodelta 1863 lähellä Laatokan satamaa.

Kaupunki- ja maaseurakunnan kirkko vuodelta 1765 oli kuuluisan kirkonrakentajamestari Tuomas Sulkkasen käsialaa. Kirkko paloi 1941.

Professori Armas Lindgrenin viimeinen työ oli vuonna 1930 valmistunut luterilainen kirkko.

LAPPEENRANTA

25. 11. 1969

VIETTYÄMME ÄSKETTÄIN
LIIKKEEMME 80-VUOTISMERKKIPÄIVÄÄ, HALUAMME
KIITTÄÄ MEILLE VUOSIEN VARRELLA
OSOITETUSTA LUOTTAMUKSESTA

★

ERIKOISESTI TERVEHDIMME ENTISIÄ KÄKISALMELAISIA
YSTÄVIÄMME JA KAUPPATUTTAVIAMME
MITÄ LÄMPIMIMMIN

1869
P. KINNUNEN
OY

HEINOLA

Valinta Ellonen

Heinola — Kirkkokatu 19

RUOKA- JA SEKATAVARAKAUPPA

Eero Ellonen — Vierumäki

Käyhä puojis, on monta sorttii mukavaa ja
siulkii sopivaal

Huoltoasema S. Kiviniitty

Heinola, Siltakatu 26, Puh. 2756

ELINTARVIKELIIKE

Erkki Kaasalainen

Heinola — Kauppakatu 18 — Puh. 2861 — 3011

NYKYAIKAINEN VALINTAMYYMÄLÄ

UNIONINMÄKI ky**Autohuoltoasema- ja Baari**

M. & M. Översti — Puh. 2726

PALVELEMME YMPÄRI VUOROKAUDEN

T:mi O. HIRVONEN

Kikkokatu 19 — Puh. 2309

JOULUILOA TEKSTIILEISTÄ OMASTA KARJALAISESTA
LIIKKEESTÄ

Kukkia joka tilaisuuteen

HEINOLAN - KUKKA - KULMA

A. AHONEN — HEINOLA

Kauppakatu 10 — Puhelin 28 88

Lampikatu 26 — Puhelin 28 88

**SHELL-HUOLTOASEMA —
KAHVIO**

PALVELEMME TEITÄ KLO 6.30—22.00

E. AHONEN — HEINOLA

Siltakatu 45 — Puhelin 21 30

Pitäjä pitäjältä
liitteestä n:o 1

jossa esitimme pääpiirteittäin kat-
sauksen luovutettuun Karjalaan, oli
tekstiosasta valittavan vahingon
vuoksi jäänyt pois:

**Koiviston kauppa ja
maalaiskunta**

Koivisto oli merituulien ja roh-
keiden yrittäjien pitäjä ja Itä-Suo-
men vanhimpia kauppapaikkoja.
Koiviston satama mainitaan jo v.
1270. Jo varhain olivat sataman ympä-
ristön asukkaat kauppa-suhteissa
inkeriläisten ja virolaisten kanssa.
Itsenäisyytemme aikana rakennettu
Maksalahden syväsatama kehittyi
nopeasti erikoisesti tunnetuksi puu-
tavaran vientisatamaksi. Koivisto
harjoitti laajaa laivanrakennustoi-
mintaa ja merenkulkua. Sillä oli
omasta takaa huomattava tonnisto.
Se oli myös kuulu kalastuspiitäjä.
Hokema: »Hailii happamii, koivis-
tolaisten tappamii», tunnetaan vie-
läkin. Mainittava on myös sahalai-
tokset. Maatalouden merkitys siellä
oli vähäisempi. Viime kesinä ennen
talvisotaa Koivisto tunnettiin myös
merikylpylänä. Ei ole myöskään
»Koivistolaista» karvalakkimalla
unohdettava, koskapa se on malli-
kas vieläkin. Koivisto oli aikanaan
Rajajoen lahjoitusmaita. Se on his-
toriakuulu myös kuninkaallisesta
vieraastaan, Ruotsin kuningas Kus-
taa III poikkesi siellä salanimellä
matkallaan Pietariin ja lahjoitti
kirkolle kallisarvoisen kalkin. Koivis-
tolla oli merimieskoulu vv. 1907
—18. Pitäjässä oli 16 kansakoulua
ja kirkonkylän ja Kotterlahden
alueista v. 1927 muodostetussa Koivis-
tosta kauppalassa yhteiskoulu.

Pinta-ala 280 km², asukkaita
kauppala mukaan luettuna 11.000
eli 36 asukasta neliökilometrillä,
kylä 36, viljelyspinta-ala 4.400 ha,
hevosia 680, nautoja 2.700 sikoja
1.400, teollisuuslaitoksia 3 ja niiden
tuotannon bruttoarvo 1,6 miljoonasta
mk. Koiviston kauppalaan pinta-ala
oli 23 km², teollisuuslaitoksia 4,
joiden tuotannon bruttoarvo 2 milj.
silloista mk.

Talvisodassa säilyi rakennuksista
15 % asukkaita ehti palata v. 1944
mennessä kauppalaan 5.300 ja maa-
laiskuntaan 1.100 eli yhteensä 60 %, pelloista ehdittiin saada maalais-
kunnassa viljelykseen 88 % ja
kauppalassa 100 %.

Koivistolaisten viralliset sijoitus-
kunnat ovat Kymi, Kotka, Hamina,
Askola Mäntsälä, Pornainen ja Ky-
mi, mutta lähinnä elinkeinoraken-
teensa vuoksi koivistolaiset joutuivat
eniten hajalleen, tiettävästi lä-
hes 40 kuntaan.

Nyt
japanilaista

FUJICOLOR
-värifilmiä

Sopii aivan tavallisiin
kameroihin. Yhtä herk-
kää kuin
musta-valkofilmii.
Kehitys ja kopiointi
kaikissa johtavissa
laboratorioissa
HUOKEATA!

KUVA-PIHLATorikatu 12 puh. 3055
Heinola**SUKLAARASIA**

on mieluisin lahja
koko
perheelle

Pätysellä on erkolsen runsas va-
rasto eri hintaisia ja kokoisia, jo-
kaisen kukkarolle sopivia lahjara-
sioita.

PÄTYNEN

OIKEA HERKKUJEN AARRE-AITTA

KULTAA — HOPEAA KELLOJA

Joululahjoiksi edullisesti

KELLO JA SILMÄLASI OY

Kirkkokatu 9

Omenakukkakaupungin väkeä kesäjuhliin
kesällä 1969. Oik. kaupungin elämään pitkään liittynyt kau-
punginlääkäri Yrjö Miettinen, leppolisa rouva Helmi Miettinen,
heidän polkansa dos. Pentti Miettinen, joka oli juhlapuhujana
ja kolmannen polven Miettisten edustaja. Toinen oik. kesä-
juhliin uskollisesti nähty Heikki Paakkunainen.

Karjalainen taiteilijatahto Veikko Leppäsen persoonassa

Viime talvena 11. 2. sammui Lahdessa kuvanveistäjä Veikko Leppäsen elämä inhimillisesti katsoen kesken iän ja luovan kauden huipulla. Taiteilija oli käkisalmelaisia ja siksi monille lehtemme levikkialueen karjalaisista läheinen. Hän oli syntynyt Käkisalmen Näpinlahdessa 29. 7. 1918 ja asui siirtolaisuutensa ajan lähes kokonaan Myllypohjassa Lahden esikaupunkialueella. Seuraava taiteilija Armas Lähteenkorvan ja toimittajien Jussi Komosen ja Arvo Kippolan käymä vuorokeskustelu valaisee joitakin puolia Leppäsen persoonasta ja elämäntyöstä.

Kippola: Pienestä Käkisalmesta on lähtenyt yllättävän monia taiteilijoita. Kuvanveistäjistäkin seläläisiä kuin Albin Kaasinen, kirjailija Viljo Kojo, joka oli myös herkkä akvarellisti ja ketäs muita? Sinä mitalitaiteinesi liityt Käkisalmeen. Veikko Leppänen, josta nyt puhumme, Käkisalmesta pois jouduttuaan nousi täällä mailla vierahilla nopeasti kuvanveistäjänä yleiseen tietoisuuteen ja täytti Lahden kaupungin puistot monumenteilla.

Lähteenkorva: Eräs puhuja kysyi: Muistatko, kun kevät tuli Karjalaan? Hän puhui kukista ja linnuista, joita hänen mielestään siellä oli runsaammin kuin muualla. Laulu on siellä herkemässä.

Tämä runsaus ja herkkyys ilmenee myös taiteissa, kuvataiteissakin ja mm. Leppäsen veistoksissa.

Komonen: Hän oli siis sitä ikäluokkaa, joka talvisodan kynnyksellä sai ensimmäisten joukossa lähteä lippujen alle ja lippujemme laskeuduttua Karjalassa tuli merkityksi siirtoväen monisatatuhan-tiseen luetteloon. Ehkäpä tuo siirtomerkitä Veikon kohdalla merkitsi suurempaa elämänmuutosta kuin monen muun — kokonaan uutta elämänuraa ja hänen erikoislahjojensa pääsemistä toteuttamisasteelle, sillä mahdollista olisi ollut, että näpinlahtelaisella kotiseudullaan hän olisi jäänyt maamiehen ammattiin, jossa taiteilijalajit eivät olisi päässeet kehittämismahdollisuuksien ja koulutuksen puuttuessa puhkeamaan.

Kippola: Minä olen joutunut ajattelemaan useinkin karjalais-taiteilijan kohdalla sitä, missä määrin juuri siirtolaisuudesta tuli heidän kohdallaan jonkinlainen syysäys. Kirous niinsanoakseni kääntyi siunaukseksi, juureton kukka tai puu puhkesi loistoon. Minne sen juuret etsiytyvät, mistä ne tämän voimansa imivät? Ehkä kysymykseen on hyvinkin luonnollinen selitys: taiteilija vain vapautui taiteilijaksi, kun menetti kaikkeen muun, sanoisiko elämänsä?

Lähteenkorva: Kyllä hänen lahjansa ilmenivät jo lapsuudessakin, mutta vasta siirtokautena hänellä

oli mahdollisuus vapautua kehittämään kykyjään. Ja alunalkaen valitsi hän käytännöllisen suunnan opiskellen taideteollisessa oppilaitoksessa 1945—48.

Komonen: Hänen opettajinaan toimivat kuvanveistossa erinomainen tyyliniekka Emil Filen ja Yrjö Rosola, siis tunnetut tekijät, mutta kurssiin kuului kuvanveiston ohella paljon muutakin aina kirjanpitoa myöten.

Kippola: Ja hänestä tuli jonkinlainen klassikko, monumenttien tekijä, mistä sitten johtuneekin? Tämän monumentikon jälkeä ovat siten mm. Lahden julkiset patsaat ja lukuisat Karjalaan jääneiden muistomerkit ympäri maan. Siinä piirre, tuo monumentaalisuus, jonka ainakin minä olen oppinut liittämään Leppäsen kuvanveistäjänä.

Lähteenkorva: Kun Marskin ratsastajapatsas oli ajankohtainen ja valtakunnallista monumenttia puuhattiin, niin lahtelaiset ehtivät edelle. Leppänen teki työtään ateljeessaan oivoina avattuna, joten hirven kokoista teosta saattoi katsella ulkoa. Lahti oli jossakin mielessä lähempänä niiden aikojen raskaiden koettelemusten keskuksia, joten se on tuon patsaan paikaksi erittäin sopiva.

Komonen: Niinkuin Veikon ateljeessakin nähdyt valmiit ja puoli-valmiit työt todistavat, hänen taiteilijan ihanteenaan olivat anti-

Veikko Leppänen: Pleksämäen sankarihautamonumentti.

Veikko Leppänen ja J. K. Paasikiven muistopatsas Lahdessa.

kin ja renessanssin mestarit. Wäinö Aaltonen idealistinen taidenäkemys tuntuu myös löytäneen kaiku-pohjansa Myllypohjan kuvanveistäjän tunnoissa. Hänellä oli tilaisuus opiskellakin jonkin aikaa Aaltonen oppilana.

Kippola: Jossakin määrin lienee Leppänen yleisessä tietoisuudessa sotkettu noihin toisiin suuriin, ainakin Lauri Leppäseen.

Lähteenkorva: Tuo on totta. Jossakin lehdessäkin kerran mainittiin Lahden ratsastajapatsas Lauri Leppäsen tekemäksi.

Komonen: Viimeisinä vuosinaan Leppänen kertoi erälle haastattelijalle olleensa ihastunut puuaiheeseen. Se on hyvin mielenkiintoinen moninaisuudessaan, sanoi Leppänen tuosta aiheesta. Toinen elementti, tuli, sekin saman haastattelijan mukaan kiehtoi häntä. Niinpä Eetu Salinin patsaassa tuli on otettu yhdeksi tekijäksi.

Kippola: Tuollaisten symbolien suunnalta voisimme varmaan läheteä etsimään taiteilijan luonnekuvaa.

Lähteenkorva: Mikä on Veikko Leppäsen taiteen voima? Ehkä sen selvyys, koruttomuus, luja ammatitaito. Ihmisenä ja alan työtoverina hän oli miellyttävä ja eleeton. Syvä kristillinen elämäntietämys tuki hänen henkistä olemustaan.

Veikko Leppäsen muistonäyttelystä

Veikko Leppäsen teosten muistonäyttely oli Lahden taidehallissa 30. 10.—15. 11. 1969. Monille oli varmaan yllätys nähdä, että Leppänen oli myös pitkälle kehittynyt maalari.

Etelä-Suomen taidearvostelija Mika Suviola kirjoittaa: Leppäsen maalaukset motivoituvat parhaimmin, jos ne nähdään, kuten tässä näyttelyssä sarjana, jonka teemat ovat varsin samankaltaisia, mutta jossa yksittäisten teosten ratkaisut liukuvat realistisista ja täsmällisistä yksityiskohdista pelkistetty-

hin ja viittauksenomaisiin. Töiden yleissävy on tumma ja niiden tunnelma syvä, emotionaalisesti uskonnollinen.

Maalauksista parhaimpia on Kyläjoen rannalla vuodelta 1950, joka vakuutavasti osoittaa, että Leppäsellä olisi ollut mahdollisuus yhtä mittaviin suorituksiin maalarina kuin veistäjänäkin. Hänen sisäistynyt maalaustapansa on katsojalle hieman hankala lähestyttävä, kuviin tuntuu kätkeytyvän syvää symboliikkaa ja ennen kaikkea niiden emonationalisuus on sel-

laisella tavalla intiimiä, että on kuin liikkuisi yksityisalueella. Etenkin pitkälle pelkistetty Heijastuksia-sarja tuo mieleen taiteilijan kirjoittaman »Nuo syvyydestä tulleet heijastukset kuohuivat tuskan mullasta. Niin syvästä mul-lasta saattaisi ehkä joku elämän kipinä syntyä.» Kuten nämäkin sanat osoittavat taiteilijan työ ja kutsumus ei Veikko Leppäselä merkinnyt yksin oman kuvamaailman ilmentämistä ja materiaalin hallintaa, vaan myös ankaraa pyrkimistä perimmäisten kysymysten äärille, avaamaan niitä ovia, jotka tuntuvat olevan »jumaluuden sinitillä suljettuja» ja jotka eroittavat meitä siitä, mitä kutsumme salaisuudeksi.

Näyttelyn töistä käy hyvin ilmi, ettei Leppänen tyytynyt kompromissihin, jo saavuttamansa toistamiseen edes silloin kun ratkaisut olivat saaneet yleistä tunnustusta ja hyväksymistä, vaan kehitti ja muutti ilmaisuaan kohti uusia toteutuksia ja muotoja. — — — Kokonaisuuden luonteelle hän oli valmis uhraamaan silmää hivelevän plastisuuden silloin kuin se oli tar-koituksenmukaista

Käkisalmelaiset

ostakaa Käkisalmen historia joulu-, syntymäpäivä- tai muuksi lahjaksi tuttavillemme. Uusille ystäville se on yhtä arvokas lahja.

Koiviston kauppala ja mlk

jäivät valittavan vahingon vuoksi pois ensimmäisestä »Pitäjä pitäjältä»-liitteestä. Luovutetun alueen kartassa ne kyllä olivat näkyvissä, mutta tekstiosasta »Luovutettu Koiviston kauppala ja sen maalaiskunta» olivat tipahtaneet käsikirjoitustilauksen mukana jääneet pois.